

Iitu Lehtonen, Johanna Luosujärvi & Sanna Puttonen

VANHEMPIEN KOKEMUKSIA OSALLISUUDESTA OULULAISESSA PÄIVÄKODISSA

VANHEMPIEN KOKEMUKSIA OSALLISUUDESTA OULULAISESSA PÄIVÄKODISSA

Iitu Lehtonen, Johanna Luosujärvi,
Sanna Puttonen
Opinnäytetyö
Kevät 2013
Sosiaalialan koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät: Iitu Lehtonen, Johanna Luosujärvi, Sanna Puttonen
Opinnäytetyön nimi: Vanhempien kokemuksia osallisuudesta oululaissa päiväkodissa
Työn ohjaajat: Markku Koivisto ja Raija Tammi
Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2013
Sivumäärä: 48 + 8 liitesivua

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla vanhempien kokemuksia osallisuudesta oululaisessa päiväkodissa. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa vanhempien kokemuksiin perustuvaa tietoa osallisuudesta päiväkodissa. Osallisuus tukee vanhempien ja päiväkodin yhteistyötä eli kasvatuskumppanuutta ja sitä kautta lapsen kasvua ja kehitystä.

Opinnäytetyömme tietoperustassa käsittelemme osallisuutta, kasvatuskumppanuutta sekä varhaiskasvatusta. Olemme perehtyneet niihin erityisesti vanhempien osallisuuden näkökulmasta. Käymme läpi tietoperustaamme eri lakien, varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen sekä Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta.

Opinnäytetyö on laadullinen tapaustutkimus. Aineisto kerättiin teemahaastatteluilla. Haastattelimme viittä vanhempaa, joiden lapset ovat päivähoidossa oululaisessa päiväkodissa. Haastattelut litteroitiin ja analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä.

Tutkimustuloksista ilmeni, että vanhempien kokemukset osallisuudesta jakautuivat myönteisistä kriittisiin. Vanhempien kokemusten mukaan päiväkodin ja vanhempien yhteistyö koettiin toimivaksi, mutta työntekijöiden kiire hankaloitti sitä. Tutkimustuloksista ilmeni selkeästi, että vanhemmat halusivat enemmän ja tarkempaa tietoa lapsensa päivän kulusta ja päiväkodin arjen tapahtumista.

Tutkimustulosten perusteella voimme tehdä johtopäätöksen, että henkilökunnan tulee tarjota vanhemmille mahdollisuuksia osallisuuteen. Vanhempien tulee kuitenkin itse saada päättää, kuinka paljon ovat osallisia. Vanhempien omaa osallisuutta voisi lisätä perustamalla päiväkotiin vanhempaintoimikunnan ja pitämällä tapahtumat työajan ulkopuolella.

Asiasanat: osallisuus, kasvatuskumppanuus, varhaiskasvatus, vanhemmat, päivähoito

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Johanna Luosujärvi, Iitu Lehtonen and Sanna Puttonen
Title of thesis: Parents' Experiences of Parental Participation in a Kindergarten in Oulu
Supervisors: Markku Koivisto and Raija Tammi
Term and year when the thesis was submitted: Spring 2013
Number of pages: 48 + 8 appendix pages

The purpose of our study was to describe parents' experiences of parental participation. Parental participation encourages the cooperation between parents and the staff of a kindergarten and supports the growth and development of a child.

The aim of our study was to provide information about parents' experiences of parental participation in everyday life in a kindergarten.

Our study was a qualitative study and we collected the data using theme-based interviews. We interviewed five parents whose children were in day care in a kindergarten in Oulu. Interviews were transcribed and analysed with the help of the method of theory-driven content analysis.

The results showed that parents' experiences of parental participation varied from positive to critical. The cooperation with the staff of the kindergarten was experienced to be functional but the staff being in a hurry made it more difficult. The results reveal that parents needed more detailed information of their child's day and the everyday life of the kindergarten.

The conclusion of the study is that the workers of the kindergarten need to provide opportunities of participation for the parents but the parents decide themselves how involved they want to be. Parental participation could be increased by forming a parents' council in the kindergarten and by organising events outside working hours.

Keywords: parental participation, parental partnership, early childhood education, parents, day care

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	3
ABSTRACT	4
1 JOHDANTO	6
2 VANHEMPIEN OSALLISUUS PÄIVÄKODISSA	8
2.1 Kasvatuskumppanuus vanhempien ja päiväkodin yhteistyönä	12
2.2 Osallisuus päiväkodissa	13
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	17
3.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimustehtävä	17
3.2 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat	18
3.3 Tutkimusmenetelmä.....	20
3.4 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineistonkeruu	21
3.5 Aineiston analysointi.....	23
3.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	26
4 TUTKIMUSTULOKSET	30
4.1 Vanhempien kokemuksia kasvatuskumppanuudesta	30
4.2 Varhaiskasvatussuunnitelma vanhempien osallistajana.....	32
4.3 Tiedonkulun vaikutukset vanhempien osallisuuteen	34
4.4 Kehittämisideoita vanhempien osallisuuden lisäämiseksi	35
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	37
6 POHDINTA.....	40
LÄHTEET	44
LIITTEET	49

1 JOHDANTO

Vanhemmaksi tulo on suuri muutos elämässä. Lapsensa kanssa vanhempi pääsee kokemaan elämän pieniä ja suuria ihmeitä. Ihmiselle syntyy oman itsensä lisäksi uusi rooli lapsen äitinä tai isänä. Päivähoidon aloitus on suuri askel koko perheelle. Vanhempi ei ole enää jatkuvasti lapsen vierellä seuraamassa hänen kehitystään ja taitojensa karttumista. Päiväkotia ja vanhemmat jakavat yhdessä tärkeän kasvatustehtävän. Päivähoidon tehtävänä on tukea perheitä heidän kasvatustehtävässään ja edistää lapsen tasapainoista kehitystä yhdessä perheiden kanssa (Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36).

Jo Suomen perustuslaissa mainitaan yksilön oikeudesta ottaa osaa ja olla osallisena sekä yhteiskunnan että oman elinympäristönsä kehittämiseen. Yksilöllä on myös oikeus vaikuttaa päätöksentekoon, jonka kohteena hän on, ja ottaa osaa yhteiskunnalliseen toimintaan. (Suomen perustuslaki 731/1999 1:2.2 §.) Sosionomin kompetenssialueissa mainitaan yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Tähän sisältyy kansalaisuutta tukevan yhteisöllisyyden ja osallisuuden luominen ja vahvistaminen. (Sosiaaliportti 2012, hakupäivä 19.11.2012.)

Tutkimme opinnäytetyössämme vanhempien kokemuksia osallisuudesta päiväkodissa. Osallisuuden tärkeys varhaiskasvatuksessa perustuu siihen, että vaikka lapsi viettää päivän päiväkodissa ilman vanhempaa, ei vanhemmuuteen sisältyvä kasvatusoikeus katoa silloinkaan. Vanhemman osallisuus tarkoittaa sekä konkreettista osallistumista ja toimintaa että vanhemman kokemuksellisen osallisuuden vahvistamista. Vanhempien osallisuuden toteutuminen vaatii päivähoitoa ja perheen yhteistyötä, joka toteutuu kasvatuskumppanuudessa. Se on vanhempien ja päiväkodin vuorovaikutuksellista, tasavertaista yhteistyötä lapsen parhaan mahdollisen kasvatuksen saavuttamiseksi. (Kaskela & Kekkonen 2006, 20, 25–26.)

Pohdimme myös, onko vanhemmilla esimerkiksi aikaa, halua tai riittävää tietoa ja ymmärrystä siitä, että he voisivat olla osallisina päiväkodin asioissa. Puhutaan vanhempien osallistamisesta päivähoitoon. Sen tulisi olla päivähoitoa puolelta tietoista toimintaa, jotta vanhemmat saataisiin mukaan päiväkodin toimintaan ja sen suunnitteluun. Osallis-

tamisella tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi päiväkodin henkilökunta yrittää tietoisilla toimenpiteillä saattaa vanhempia osallisiksi. Kasvatuskumppanuuden ideologiassa osallistaminen ei kuulosta tarkoituksenmukaiselta. Parempana vaihtoehtona voisi olla vanhemman osallisuuden mahdollistaminen tai vaikkapa osallisuuteen kutsuminen. (Turja 2011, 47.) Päivähoidon haasteena on viestittää odotuksia yhteistyöstä vanhemmille sekä selkeyttää vanhemmille, mitkä ovat heidän roolinsa, tehtävänsä, oikeutensa sekä vastuunsa (Hujala 2004, 86).

Suuntaudumme kaikki opinnoissamme varhaiskasvatukseen, joten on luontevaa suunnata opinnäytetyömme päiväkotiin. Nykyajan suorituspaineisessa ja hektisessä yhteiskunnassa kaikenlainen osallisuus on positiivista. Tavoitteenamme on tuoda esille vanhempien näkökulma osallisuudesta, koska sitä ei ole tutkittu paljon ja se on tärkeä osa päiväkodin ja vanhempien yhteistyötä.

Tutkimuksen tarkoitus on kuvailla vanhempien kokemuksia osallisuudesta oululaisessa päiväkodissa. Tutkimuksemme tuottaa tietoa päiväkodin henkilökunnalle siitä, miten vanhemmat kokevat osallisuuden lastensa päivähoidossa, ja siten tukee päiväkotia toiminnan ja laadun kehittämisessä osallisuutta enemmän huomioon ottavaan suuntaan. Olemme kiinnostuneita tutkimaan vanhempien ja päivähoidon yhteistyötä ja sitä, miten se toteutuu käytännössä. Pääsevätkö, haluavatko tai ovatko vanhemmat osallisia päivähoidon arjessa, suunnittelussa ja toteutuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 31) mukaan vanhemmilla on päävastuu omasta lapsestaan ja hänen kasvatuksesta, mutta päiväkotia auttaa vanhempia siinä vaativassa tehtävässä. Useat lapset viettävät suuren osan arjestaan päiväkodissa, joten olisi tärkeää, että vanhemmat voisivat osallistua päiväkodin toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Päiväkodin arkeen liittyviä asioita, joiden kautta selvitämme vanhempien kokemuksia osallisuudesta, ovat muun muassa päivittäiset päiväkodin henkilökunnan ja vanhempien vuorovaikutustilanteet, varhaiskasvatussuunnitelman teko ja siihen liittyvät keskustelut sekä päiväkodin järjestämät tapahtumat.

2 VANHEMPIEN OSALLISUUS PÄIVÄKODISSA

Lapselle oma perhe on ensimmäinen ja tärkein kasvuympäristö. Lapsen kasvaessa myös kasvuympäristö laajenee sukulaisilla, ystävillä ja tuttavilla. Jossain vaiheessa varhaislapsuutta päivähoidosta muodostuu usealle lapselle merkittävä kasvuympäristö. Lapsen tasapainoisen kehittymisen turvaamiseksi hänen päivänsä tulisi olla eheä ja se onnistuu eri kasvuympäristöjen välisen kumppanuuden myötä, yhteistyössä lapsen parhaaksi. (Karling, Ojanen, Sivé, Vihunen & Vilén 2008, 295–296.) Tätä yhteistyötä kutsutaan varhaiskasvatuksessa kasvatuskumppanuudeksi. Se on vanhempien ja päiväkodin vuorovaikutuksellista, tasavertaista yhteistyötä lapsen parhaan mahdollisen kasvatuksen saavuttamiseksi. Voidaan puhua myös päiväkodin ja kodin jaetusta kasvatustehtävästä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 20.)

Suomalaista varhaiskasvatusta ohjaavat eri lait, asetukset ja asiakirjat. Näistä tärkeimmät ovat Laki lasten päivähoidosta, Valtioneuvoston periaatepäätös Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatuksen perustana toimii Laki lasten päivähoidosta. Siinä määritellään muun muassa päivähoidon toimintamuodot, sen tavoitteet sekä kunnan tehtävät päivähoidon järjestämisessä. (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36.) Laki lasten päivähoidosta määrittää lapsen päivähoidoksi lapsen hoidon päiväkodissa, perhepäivähoidossa, leikkitoiminnassa tai muussa päivähoitotoiminnassa. Päiväkotihoidon järjestetään päivähoidolle varatussa ja sopivassa tilassa eli päiväkodissa. (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36. 1:1.§.) Lain mukaan kaikki alle oppivelvollisuusikäiset lapset ovat oikeutettuja käyttämään päivähoitopalveluja. Päivähoito pitää pyrkiä järjestämään hoitopaikassa, joka on lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopiva sekä sinä aikana vuorokaudesta, kun sitä tarvitaan. (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36. 1:2.§.)

Päivähoidon tärkein tehtävä on mahdollistaa vanhempien työssäkäynti ja sen tavoitteena on edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia. Lisäksi päivähoito tukee lapsen kehitystä tarjoamalla kasvuympäristön ja toimintaa, jotka ottavat huomioon lap-

sen omat lähtökohdat. (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36. 1:2a.§.) Laissa mainitaan myös vanhempien ja päivähoidon yhteistyöstä ja sen tärkeydestä lapsen kehitykselle. ”Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä” (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36. 1:2a.§).

Valtioneuvoston periaatepäättös Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (2002) sisältää varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ja kehittämisen painotukset. Se avaa ja tarkentaa varhaiskasvatuksen tavoitteita ja määrittää vanhempien osallisuuden päivähoidossa. Periaatepäättöksessä todetaan, että vanhemmilla tulee olla mahdollisuus osallistua suunnitteluun, toteutukseen sekä toimivuuden arviointiin lapsensa päivähoitossa. Painotuksena on myös vanhempien ja päivähoidon henkilöstön kumppanuus eli kasvatuskumppanuus ja sen tärkeys lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja hyvinvoinnille. Vanhempien ja henkilöstön välinen tasavertainen vuorovaikutus ja yhteistyö ovat erittäin olennainen osa laadukasta varhaiskasvatusta. Periaatepäättöksellä halutaan lisätä myös vanhempien mahdollisuuksia vaikuttaa oman lapsensa päivähoidon toteutumiseen sekä vahvistaa vanhempien mahdollisuutta muodostaa omaehtoisia tuen ja vertaisvuorovaikutuksen ryhmiä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002. Hakupäivä 11.9.2012.)

Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset (2002) toimivat pohjana Varhaiskasvatussuunnitelman perusteille. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen laatima asiakirja, joka ohjaa varhaiskasvatuksen sisällöllistä toteutumista valtakunnallisesti. Sen työstämisessä ovat olleet mukana sosiaali- ja terveysministeriö, opetushallitus, opetusministeriö, Suomen Kuntaliitto sekä muita asiantuntijatahoja. Se ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 2003 ja vuonna 2005 ilmestyi toinen uudistettu painos. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on ohjata kaikkien yhteiskunnan järjestämien varhaiskasvatuspalvelujen sisältöä ja laatua sekä ohjata kuntia varhaiskasvatussuunnitelmiansa laatimisessa. (Stakes 2005, 1-9.)

Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa varhaiskasvatus määritellään yhteiskunnan järjestämiksi lasten päivähoitopalveluiksi, jotka koostuvat hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Laadukas varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa,

jossa lapsi on aktiivisena tekijänä ja jonka lähtökohtana on näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Varhaiskasvatus tapahtuu ympäristössä, joka on tietoisesti ja tavoitteellisesti suunniteltu lapsille soveltuvaksi. Lapsen omaehtoisella vapaalla leikillä on tärkeä merkitys. Varhaiskasvatuksen ensisijainen tavoite on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen. (Stakes 2005, 11.)

Keskeistä laadukkaassa varhaiskasvatuksessa on henkilöstö, jolla on vahva tietoisuus ja ammatillinen osaaminen (Stakes 2005, 11). Myös moniammatillisen yhteistyön merkitys on suuri, koska lasta ja perhettä palvelee laaja verkosto, joka koostuu useiden alojen ammattilaisista. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat tiiviissä yhteistyössä opetus-, terveys- ja sosiaalitoimen kanssa. Myös seurakuntien, järjestöjen ja yhteisöjen kanssa tehdään moniammatillista yhteistyötä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, hakupäivä 11.9.2012.)

Esiopetus on osa varhaiskasvatusta ja toteutuu vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen laatima asiakirja, joka ohjaa esiopetuksen laatua sekä sisältöä. Myös oppivelvollisuusikäiset lapset kuuluvat varhaiskasvatuksen piiriin, jos he käyttävät varhaiskasvatuspalveluja. (Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36. 1:1a.§.) Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus yhdessä muodostavat johdonmukaisen jatkumon, joka on hyvin tärkeä lapsen kehityksen kannalta (Stakes 2005, 11–12). Varhaiskasvatus on siirtymässä kunnissa sosiaalitoimesta opetustoimen alaisuuteen sekä valtionhallinnossa sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön, joka helpottaa lasten siirtymiä päivähoitosta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen (Luostarinen 2011, hakupäivä 1.11.2012).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa osallisuus tulee esille kasvatuskumppanuudessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan vanhempien tulee pystyä vaikuttamaan varhaiskasvatussyksikössä tapahtuvaan toimintaan sekä sen suunnitteluun ja arviointiin. Vanhempien ajatukset ja mielipiteet toiminnan sisällöstä tulee huomioida varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Varhaiskasvatussuunnitelman tulee olla aktiivisessa käytössä ja sen koko sisältö myös vanhempien tiedossa ja saatavilla. Varhaiskasvatuksen kehittämiseksi on erittäin tärkeää, että vanhemmat ja lapset arvioivat sen toimintaa. Vanhempien tekemä arviointi yksikön varhaiskasvatussuunnitelman toteutu-

misesta toimii pohjana henkilöstön omalle arvioinnille ja suunnitelman kehittämiseksi. (Stakes 2005, 31–33.)

Lasten kasvatuksen ensisijainen vastuu on aina lapsen vanhemmalla tai huoltajalla. Yhteiskunta tukee tätä kasvatustehtävää tarjoamalla varhaiskasvatuspalveluja. Kunnan tehtävänä on järjestää ja valvoa lasten päivähoitoa. Kunnassa esiintyvä päivähoiton tarve määrittää päivähoiton laajuuden ja toimintamuodot. (Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36. 2:11.§.) Keskeisimmät varhaiskasvatuspalvelut ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin toiminta. Muuta varhaiskasvatustoimintaa on muun muassa järjestöjen ja seurakuntien kerhotoiminta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, hakupäivä 11.9.2012.) Päivähoitopalveluja tuottavat kunnat, yksityiset palveluntuottajat, järjestöt sekä seurakunnat (Stakes 2005, 11).

Kuntien tehtävänä on laatia yksin tai yhdessä useamman kunnan kanssa valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman teossa on myös huomioitava kunnan omat strategiat, linjaukset ja tavoitteet. (Stakes 2005, 8-9.)

Jokaisen varhaiskasvatussyksikön täytyy laatia yksityiskohtainen yksikön varhaiskasvatussuunnitelma kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta. Yksikön varhaiskasvatussuunnitelma täydentää kunnallista varhaiskasvatussuunnitelmaa ja se sisältää kuvauksen yksikön varhaiskasvatuksen lähtökohtien toteutumisesta, toimintaympäristöstä, alueen tai yksikön erityispiirteistä ja painotuksista sekä eri palvelumuotojen tarkennetuista tavoitteista. (Stakes 2005, 9, 43.)

Jokaiselle varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvalla lapsella laaditaan myös oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Se tehdään yhteistyössä vanhempien ja yksikön henkilökunnan kanssa. Lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat yksikön ja lapsiryhmän toiminnan suunnittelua ja toteuttamista. (Stakes 2005, 8-9.)

2.1 Kasvatuskumppanuus vanhempien ja päiväkodin yhteistyönä

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 11) kasvatuskumppanuus määritellään perheen ja kasvattajien tekemäksi yhteistyöksi, jossa yhteinen kasvatustehtävä muodostaa mielekkään kokonaisuuden lapselle. Kasvatuskumppanuus tarkoittaa vanhempien ja henkilökunnan sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Toteutuakseen se edellyttää keskinäistä luottamusta, tasavertaisuutta ja toistensa kunnioittamista. Vanhemmilla on ensisijainen lastensa kasvatusoikeus ja -vastuu ja tuntemus omasta lapsestaan. Henkilökunnalla taas on koulutuksen myötä hankittu ammattitaito ja osaaminen sekä vastuu kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön edellytysten luomisesta. Kasvatuskumppanuus lähtee aina lapsen tarpeista, jolloin varhaiskasvatustoimintaa ohjaa lapsen edun ja oikeuksien toteuttaminen. (Stakes 2005, 31.)

Kasvatuskumppanuudella on myös tavoitteita. Yhtenä tavoitteena on vanhempien mielipiteiden, näkemysten ja toiveiden sisällyttäminen alusta alkaen osaksi lapsen varhaiskasvatusta ja sen suunnittelua (Kaskela & Kekkonen 2006, 13). Kasvatuskumppanuuden avulla voidaan tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa lapsen tuen tarpeita jonkin kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella ja yhteistyössä toimia lapsen tukemiseksi. Ongelmatilanteissa kasvatuskumppanuuden ilmapiiri auttaa yhteistyösuhteen toimimista. (Stakes 2005, 32.)

Kasvatuskumppanuutta ohjaavia periaatteita ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Kuuleminen on suhde toiseen ihmiseen, ei niinkään taito. Kuulevassa suhteessa keskitytään kuuntelemaan toisen ihmisen asiaa, ajatuksia sekä puhetta. Kuuleminen vaatii aina läsnäoloa, joka näyttäytyy toiselle osapuolelle aitona kiinnostuksena, empaattisuutena ja rehellisyytenä. Kuulluksi tuleminen on aina eheyttävä kokemus. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32.)

Kunnioitus ilmenee kunnioittavana asenteena, ihmisen arvostamisena ja hyväksymisenä. Kunnioitus vanhempien ja työntekijöiden välillä helpottaa luottamuksellisen vuorovaikutuksen syntymistä, jossa on mahdollista kertoa asioita peittelemättä ja teeskentelemättä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34.)

Luottamus vanhempien ja työntekijöiden välille rakentuu kahden aiemmin mainitun, kuulemisen ja kunnioituksen periaatteista. Luottamuksen syntyminen vaatii aikaa, yhteisiä kohtaamisia sekä vuoropuhelua. Useille vanhemmille luottamus syntyy päiväkodin työntekijän ja lapsen välisen suhteen kautta, siten miten työntekijät kertovat tietämyksestään ja tuntemuksestaan lapsesta. Toinen luottamusta vanhemmille luova tekijä on heidän mahdollisuutensa vaikuttaa lapsensa hoitoon ja kasvatukseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36.)

Dialogi perustuu kuulemiseen. Vain kuulevassa suhteessa voi syntyä aitoa vuoropuhelua, jossa kaikilla osapuolilla on mahdollisuus tulla näkyväksi. Dialogi perustuu tasa-arvoiseen suhteeseen, jossa kummankin osapuolen, sekä vanhemman että työntekijän, tietämys on yhtä merkityksellistä ja arvokasta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38.)

Työntekijältä kasvatuskumppanuus vaatii toteutuakseen tietoista asennetta. Vanhempien näkemyksiä, käsityksiä ja ratkaisuehdotuksia tulee arvostaa. Työntekijänä on kiinnitettävä huomiota myös siihen, miten tuoda oma osaaminen, tiedot, taidot ja ymmärrys vanhempien ja lapsen käyttöön. Kasvatuskumppanuus vaatii työntekijältä vuorovaikutustaitoja, oman toiminnan reflektointia sekä yhteisen ymmärryksen etsimistä. (Karling ym. 2008, 294.)

2.2 Osallisuus päiväkodissa

Käsitettä osallisuus voidaan määritellä monella eri tavoin ja eri konteksteissa se saa erilaisia painotuksia. Siitä syystä sitä onkin hyvin vaikea määritellä. Vehviläinen tarkastelee osallisuutta hyvinvoinnin, oikeuksien ja vallan näkökulmasta, jotka voivat liittyä toisiinsa siten, ettei niitä välttämättä voi tarkastella erillisinä asioina. Ensinnäkin osallisuus voidaan liittää köyhyys- ja syrjäytymisen eli osattomuuden poistamiseen. Toinen näkökulma lähestyy osallisuutta kansalaisten perusoikeuksien näkökulmasta. Kolmas näkökulma tarkastelee osallisuutta kansalaisten ja julkisen organisaation valtasuhteena, jolloin lisääntynyt osallisuus tarkoittaa kansalaisen lisääntynyttä valtaa ja resursseja oman elämän hallinnassa tai yhteiskunnallisessa ja paikallisessa päätöksenteossa. (2006, 76.) Järven mukaan osallisuutta on yksilön kokemukset sekä ne mahdollisuudet osallisuuteen, joita yhteiskunnan rakenteet tarjoavat. Osallisuutta pohdittaessa ja määritelles-

sä voidaan kysyä useita kontekstiin sekä yhteisöllisyyteen liittyviä kysymyksiä; miksi, mihin, miten, millä tavoin, missä rooleissa ja missä tilanteissa osallisuutta on. (2006, 1.)

Suomen eri laeissa ja sopimuksissa määrätään yksilöiden oikeuksista osallistua. Suomen perustuslain mukaan yksilöllä on oikeus vaikuttaa ja osallistua elinympäristönsä ja yhteiskunnan kehittämiseen. Yksilöllä on oikeus vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon sekä osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. (Suomen perustuslaki 731/1999 1:2.2 §.) Myös kuntalaissa on määrätty kunnan asukkaiden osallistumisoikeudesta. Kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia voidaan edistää esimerkiksi valitsemalla palveluiden käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin tai selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa. (Kuntalaki 17.3.1995/365.) Näissä edellä mainituissa laeissa pääpaino on sanalla osallistuminen, mutta sanoja osallistuminen ja osallisuus ei tule kuitenkaan käyttää synonyymeinä. Niirasen (2002, 73) mukaan osallisuus voidaan ymmärtää olotilana, joka tuottaa osallistumista eli toimintaa ja toisaalta se on myös osallistumisen edellytys.

Osallisuus muodostuu siitä, että saa tietoa itseä koskevista päätöksistä, suunnitelmista, ratkaisuksista, toimenpiteistä perusteluineen sekä mahdollisuuksista vaikuttaa asioihin ja ilmaista mielipiteensä. Osallisuus on tässä hetkessä tapahtuvaa. Työntekijä antaa mahdollisuuden osallisuuteen kuuntelemalla, olemalla läsnä ja pyrkimällä vastavuoroisuuteen. Osallisuus vaikuttaa toimimisen haluun ja voimaannuttaa. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2012, hakupäivä 24.5.2012.) Osallisuus on ihmisen kokemuksen tai jäsenyyden tunne yhteisössä sekä omakohtaisesta sitoutumisesta lähtöisin oleva mahdollisuus vaikuttaa asioihin rakentavasti (Kaskela & Kekkonen 2006, 27). Voimaantuminen ja valtautuminen sekä ihmisen tunne hyväksytyksi tulemisesta omana itsenään ja kokemus siitä, että hänen näkemyksiään kuullaan ja otetaan huomioon, kuvaavat hyvin osallisuutta tunteena tai kokemuksena (Järvi 2006, 1).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan vanhempien osallisuudesta lapsen varhaiskasvatuksessa. Osallisuus toteutuu kasvatuskumppanuudessa. Se on vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan sitoutumista toimia yhdessä ja tukea lasta kehityksen, kasvun ja oppimisen prosesseissa. Vanhempia kutsuu osallisuuteen myös vaikutusmahdollisuus yksikön varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan ja arviointiin. Vanhempien suorittama toiminnan arviointi kehittää varhaiskasvatusta. Jokaiselle päivähoidossa olevalle

lapselle laaditaan myös henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä lapsen vanhempien kanssa. Suunnitelmassa määritellään yhteistyön toimintatavat. Vanhemmat ja henkilökunta yhdessä voivat antaa myös lapselle mahdollisuuden osallistua varhaiskasvatussuunnitelman tekoon. Suunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti. (Stakes 2005, 31.)

Osallisuuden tärkeys varhaiskasvatuksessa perustuu siihen, että vaikka lapsi viettää päivän päiväkodissa ilman vanhempaa, ei vanhemmuuteen sisältyvä kasvatusoikeus katoa silloinkaan. Vanhemman osallisuus tarkoittaa sekä konkreettista osallistumista ja toimintaa että vanhemman kokemuksellisen osallisuuden vahvistamista. (Kaskela & Kekkonen 2006, 25–26.) Vanhempien osallisuuden toteutuminen vaatii päivähoidon ja perheen yhteistyötä. Yhteistyön määrä ei kuitenkaan vastaa osallisuuden kokemisen määrää. Yhteistyön laatu on olennaisempi tekijä. Merkittävää on myös se, tuleeko perheiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä perusta päiväkotikäytännöille vai jääkö se irralliseksi osaluueksi. (Puroila 2002, 181.)

Yksi keskeinen päiväkodissa tapahtuvan vanhempien osallisuuden mahdollistaja on kasvatuskumppanuus. Siinä etsitään ja luodaan yhdessä dialogisen tiedonvaihdon kulttuuria. Tärkeää ja tasa-arvoista pohjaa yhteistyösuhteelle luo se, että kasvattajat ovat kiinnostuneita kuulemaan vanhempien ajatuksia liittyen päivähoitoon ja arvostavat vanhempien omaa lasta koskevaa tietämystä. Vanhemmilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun. Vanhempi voi olla osallisena omaan lapseen, lapsiryhmään, päivähoitoyksikköön sekä koko kunnan varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja ajankohtaisten asioiden valmisteluun liittyvissä asioissa. Päivähoidon toimintaan vanhempi voi osallistua kasvatustilaisuuksissa, vanhempainiltoissa, juhlien ja tapahtumien järjestämisessä sekä toimimalla vanhempaintoimikunnassa. Päivittäisiä arjen osallistumiskontakteja ovat esimerkiksi lapsen tuonti- ja hakutilanteet. Tärkeää vanhempien osallisuudessa on kokemuksellinen ulottuvuus, tunne kuuluvuudesta varhaiskasvatusyhteisöön, jonka jäsen myös oma lapsi on. Tämä osallisuus syntyy vastavuoroisen tiedonvaihdon, merkityksellisten kohtaamisten sekä tunnepohjaisen sitoutumisen avulla. (Kaskela & Kekkonen 2006, 25–27.)

Päiväkodissa työntekijöiden aloitteellisuus ja vastavuoroisuus kutsuvat vanhempia osallisuuteen. Työntekijöillä on vastuu sisällöllisten ja rakenteellisten edellytysten luomisesta.

ta vanhempien osallisuudelle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 25–26.) Olisi tärkeää pohtia minkälaiset asiat saavat vanhemmat osallisiksi ja miten. Lähtökohtana vanhempien kokemuksellisen osallisuuden luomiseksi ja lisäämiseksi on päiväkodin työntekijöiden kannustava ilmapiiri. Heidän tulisi kertoa vanhemmille osallisuuden mahdollisuuksista ja siitä, miten he voivat olla osallisia lapsensa päivähoidon ja sen suunnitteluun. Vanhempien vähäinen osallisuus voi johtua myös tietämättömyydestä osallisuuden mahdollisuuksista.

Opinnäytetyössämme osallisuutta lähestytään vanhempien näkökulmasta. Tarkastelemme, mitä se voi olla heidän kokemanaan päivähoidon arjessa. Tutkimme, miten vanhemmat kokevat osallistuvansa lapsensa päivähoidon. Yritämme tavoittaa vanhempien tunteen osallisuudesta arjen konkreettisissa toiminnoissa kuten lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Perehdymme siihen, minkälaisina vuorovaikutustilanteet ja yhteistyö vanhempien ja työntekijöiden välillä näyttäytyy. Olemme kiinnostuneita vanhempien osallisuuden kokemuksista varhaiskasvatussuunnitelman teossa ja siitä käytävissä vasu-keskusteluissa. Kiinnitämme huomiota myös siihen, osallistuvatko vanhemmat päiväkodin järjestämiin tapahtumiin ja vanhempainiltoihin.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimustehtävä

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla vanhempien kokemuksia osallisuudesta oululaisessa päiväkodissa. Osallisuus on tärkeää vanhempien ja päiväkodin väliselle yhteistyölle, kasvatuskumppanuudelle eli yhdessä toimimiselle lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Vanhempien osallisuus on kokemuksellista osallisuutta oman lapsen sekä päiväkodin asioihin sekä osallistumista päiväkodin toimintaan, tapahtumiin ja suunnitteluun. Osallisuus toteutuu päiväkodin arjessa konkreettisena osallistumisena sekä osallisuuden kokemisen tunteina.

Tutkimustehtävä on: Millaisia kokemuksia vanhemmilla on osallisuudesta oululaisessa päiväkodissa?

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa vanhempien kokemuksiin perustuvaa tietoa osallisuudesta päiväkodissa. Vanhemmilla on omiin kokemuksiinsa perustuva tieto siitä, miten heidän osallisuutensa näkyy ja ilmenee päiväkodissa. Tutkimustulokset tuottavat tietoa päiväkodin henkilökunnalle siitä, miten vanhemmat kokevat osallisuuden lastensa päivähoidossa, ja siten tukee päiväkotia toiminnan ja laadun kehittämisessä osallisuutta enemmän huomioon ottavaan suuntaan. Annamme tutkimustulokset päiväkodin käyttöön ja lisäksi teemme tiivistelmän tutkimuksen tuloksista vanhemmille. Tutkimustulokset voivat havahduttaa työntekijöitä pohtimaan osallisuuden näkökulmaa lasten vanhempien kannalta esimerkiksi siten, että he voivat miettiä, miten voisivat omalla toiminnallaan kannustaa ja saada vanhempia osalliseksi päiväkodin arkeen.

”Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ja osoittaa opiskelijan valmiuksia soveltaa tietojaan ja taitojaan ammattiopintoihin liittyvässä käytännön asiantuntijatehtävässä” (Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 15.5.2003/352). Opinnäytetyöprosessi kehittää taitojamme tiedon etsijöinä ja tiedon tuottajina sekä tutkimuksen tekijöinä. Tiedon etsintä, ymmärtäminen ja reflektointi kehittävät taitojamme tutkimuksen tekijöinä sekä

laajentavat ja syventävät teoreettista ammattiosaamistamme. Aineistonkeruu vahvistaa asiakastyöosaamistamme ja yhteistyötaitojamme asiakkaiden kanssa toimiessamme.

Sosionomin kompetenssialueiksi on määritelty sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, yhteiskunnallinen analyysitaito, reflektiivinen kehittämis- ja johtamisaosaaminen sekä yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen (Sosiaaliportti 2012, hakupäivä 9.10.2012). Oppimistavoitteemme pohjautuvat näihin edellä mainittuihin osaamisalueisiin. Tavoitteenamme on kehittyä tutkimuksen teon eri osa-alueissa. Tavoitteenamme on oppia etsimään luotettavaa ja tarkoituksenmukaista tietoa sekä oppia soveltamaan ja refleктоimaan sitä tehden tutkimuksemme kannalta sopivia ratkaisuja. Tavoitteenamme on kehittää yhteistyö- ja asiakaspalveluosaamistamme, kun teemme yhteistyötä päiväkodin ja haastateltavien kanssa.

3.2 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tapaustutkimus. Laadullinen tutkimus on prosessi, jossa aineistonkeruun väline on tutkija itse. Tästä syystä aineistoon liittyvät näkökulmat ja tulkinat kehittyvät vähitellen tutkimusprosessin edetessä. (Kiviniemi 2010, 70.) Laadullinen tutkimus kuvaa todellista elämää ja tutkii sitä kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkimus, koska tavoitteenamme on kuvata vanhempien osallisuuden kokemuksia. Kokeuksia kuvailtaessa on perusteltua toteuttaa tutkimus laadullisena tutkimuksena. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan tulkitseva eli hermeneuttinen. Siihen liittyy myös käsitys, että on olemassa yhtä monta todellisuutta kuin henkilöäkin. Opinnäytetyösämme vanhempien kokemusten tulkinnan tarve tuo siihen hermeneuttisen ulottuvuuden. Ymmärrämme tutkimuksen teossa jokaisen vanhemman omat, henkilökohtaiset kokemukset yhtä arvokkaana tietona. Kvalitatiivisessa strategiassa tutkija ja kohde ovat vuorovaikutuksessa. Tutkija osallistuu ja pyrkii empaattiseen ymmärtämiseen. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 22–23.) Opinnäytetyömme aineistonkeruussa olemme vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa ja toimimme itse tiedonkeruun välineenä haastatteleamalla vanhempia. Tällä tavoin saamme tutkimusaineistostamme riittävän kattavan ja laajan sekä saamme vastauksia juuri meidän tutkimuksemme kannalta olennaisiin teemoihin.

Tapaustutkimusta voidaan määritellä joko tutkimusstrategiaksi tai tutkimusasetelmaksi. Tutkimusongelmaan tai -kysymykseen vastataan tapauksen kokonaisvaltaisen tuntemisen avulla. Tutkimuskohde pyritään selvittämään mahdollisimman tarkasti ja usean aineistolähteen avulla. Tapaustutkimuksessa ilmiöitä voidaan kuvailla, selittää, kehittää sekä pohtia ja kyseenalaistaa. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 68–69.) Tapaustutkimuksessa tuotetaan yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa yksittäisistä tapauksista tai pienestä joukosta toisiinsa suhteessa olevia tapauksia (Saarela-Kinnunen & Eskola 2007, 159).

Tutkimuksemme taustalla vaikuttaa holistinen ihmiskäsitys. Holistista ihmiskäsitystä jäsennetään ihmisen olemassaolon kolmella perusmuodolla, joita kutsutaan nimillä tajunnallisuus, kehollisuus sekä situationaalisuus. Nämä olemassaolon muodot kietoutuvat toisiinsa monimutkaisella ja vuorovaikutuksellisella tavalla. Tajunnallisuuden olomuoto tarkoittaa inhimillisen kokemisen kokonaisuutta. Tajunnallisuuden olemus tulee olemassa olevaksi mielen ilmenemisessä ja niiden keskinäisissä järjestäytymisissä. Mielen avulla esimerkiksi ymmärrämme ja tunnemme ilmiöt ja asiat joksikin eli se toimii merkityksen antajana. Mieli ilmenee tai koetaan aina jossakin tajunnan tilassa eli elämyksessä. Mielen ja ymmärryksen avulla ihmiselle syntyy merkityssuhteita. Näistä merkityssuhteista ihmiselle muodostuu maailmankuva ja käsitykset itsestään. Kehollisuus ihmisen olemassaolon muotona tarkoittaa fyysistä kehoa ja sen orgaanisuutta, aineellista olomuotoa ja toimintaa. Situaationaalisuus olemassaolon muotona tarkoittaa, että ihmistä ei voida käsittää ilman häntä ympäröivää maailmaa. Ihminen kietoutuu todellisuuteen oman elämäntilanteensa kautta ja mukaisesti. Ihmisen situaatio rakentuu kahdella tavalla. Se muodostuu kohtalonomaisesti määräytyvistä tekijöistä kuten vanhemmat, yhteiskunta ja kulttuuri sekä tekijöistä, joita ihminen voi itse valita. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi ystävät, harrastukset, työ sekä asunto. Situaatio on siis kaikkea sitä, mihin ihminen on suhteessa ja sillä on aina jonkinlainen vaikutussuhde ihmisen olemassaolon tapaan ja laatuun. (Rauhala 2005, 32–35, 38–43.)

Holistinen ihmiskäsitys tutkimuksessamme merkitsee sitä, että meidän tutkijoina tulee ymmärtää ihminen kolmesta eri olemassaolon perusmuodosta koostuvana kokonaisvaltaisena olentona. Muutos yhdessä olemassaolon muodossa vaikuttaa myös muihin olemassaolon osiin. Ihmiskäsitys toimii tutkimuksessamme myös pohjana tavallemme toimia ja kohdata ihmisiä.

Tutkimuksemme taustalla oleva tieteenfilosofia on fenomenologis-hermeneuttinen, sillä fenomenologiassa tutkitaan kokemuksia. Kokemuksella tarkoitetaan ihmisen kokemuksellista suhdetta omaan todellisuuteensa. Fenomenologiassa sanotaan ihmisen suhteen maailmaan olevan intentionaalinen, joka tarkoittaa että kaikki merkitsee meille jotakin. Kokemukset muotoutuvat merkitysten mukaan, ja juuri ne merkitykset ovat fenomenologisen tutkimuksen kohde. (Laine 2010, 29.)

Hermeneutiikka tarkoittaa teoriaa ymmärtämisestä ja tulkinnasta. Fenomenologisessa tutkimuksessa hermeneuttinen ulottuvuus tulee tarpeesta tulkita tietoa. Esimerkiksi haastattelemalla saadusta tutkimusaineistosta, tutkija pyrkii löytämään mahdollisimman oikean tulkinnan. Hermeneuttisen tutkimuksen kohteeksi muotoutuu ihmisten välisen kommunikaation maailma, joista hallitsevimpia ovat kielelliset ilmaisut, mutta myös kaikki muut keholliset ilmaisut, kuten ilmeet ja eleet. Nämä ilmaisut kantavat erilaisia merkityksiä ja niitä tutkija pyrkii ymmärtämään ja tulkitsemaan. (Laine 2010, 31.)

3.3 Tutkimusmenetelmä

Valitsimme tutkimusmenetelmäksi haastattelun, koska haastattelulla saamme syväällisempää tietoa kuin esimerkiksi kyselylomakkeella. Haastattelun hyviä puolia ovat sen joustavuus sekä haastattelijan ja haastateltavan välinen suora vuorovaikutus. Haastattelutilanteessa voimme varmistaa, että vanhemmat ymmärtävät kysymyksemme oikein, voimme esittää tarkentavia kysymyksiä ja pyytää perusteluja esiintulleille mielipiteille. (Hirsjärvi ym. 2007, 199–200.)

Haastattelutyypeistä valitsimme puolistrukturoidun haastattelun eli teemahaastattelun, joka sijoittuu strukturoidun ja avoimen haastattelun väliin. Teemahaastattelu sopii hyvin käytettäväksi muun muassa silloin, kun haastattelussa halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita, joita voivat olla esimerkiksi perustelut, ihanteet ja arvostukset. (Metsämuuronen 2009, 247.) Sitä käytetäänkin paljon kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Teemahaastattelussa kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa eikä järjestystä, vaan haastattelussa keskitytään ennalta valittuihin teemoihin. (Hirsjärvi ym. 2007, 203.) Haastattelumme keskeiset teemat syntyivät teoreettisen viitekehyksen sisällöstä. Toimitimme vanhemmille etukäteen teemahaastattelurungon, johon on kirjattu haastattelun keskeisimmät teemat sekä aukaistu tutkimuksen pääkäsitteitä. Tutkimuksemme teema-

haastattelurunko (liite 1) muodostui seuraavista pääteemoista: päiväkodin arjen kohtaamiset, varhaiskasvatussuunnitelma, osallistuminen, kasvatuskumppanuus sekä toiminnan arviointi ja kehittäminen. Pääteemojen alle olemme koonneet pienempiä teemoja, joista pääteemat muotoutuvat.

3.4 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineistonkeruu

Ennen aineiston keruuta kartoitimme päiväkoteja ja etsimme yhteistyöpäiväkodin. Valitsimme päiväkodin sattumanvaraisesti. Otimme yhteyttä päiväkodin johtajaan ja kysyimme kiinnostusta osallistua tutkimukseemme. Tammikuussa 2013 menimme päiväkodille tapaamaan johtajaa ja sopimaan tutkimuksen käytännön toteutuksesta. Samalla kerralla esittelimme tutkimuksemme henkilökunnalle heidän viikkopalaverissaan. Viikkoa ennen tapaamista toimitimme tutkimussuunnitelman johtajalle ja henkilökunnalle tutustuttavaksi. Kysyimme henkilökunnalta käytännön neuvoja, miten heidän mielestään saisimme parhaiten vanhempia mukaan haastatteluihin. Esitimme myös toiveen heille, että he voisivat mahdollisesti etukäteen tiedottaa tutkimuksestamme vanhemmille. Laitoimme päiväkodin jokaisen lapsiryhmän ulko-oveen infolapun (liite 2), jossa oli lyhyesti esitelty opinnäytetyömme sekä kerrottu ajankohta, jolloin tulemme päiväkodille kertomaan opinnäytetyöstä vanhemmille.

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat alunperin vanhemmat, joiden lapsi on ollut kyseisessä päiväkodissa vähintään vuoden. Ajattelimme, että lapsen tulisi olla ollut päiväkodissa vähintään vuoden, jotta vanhemmille olisi syntynyt kokemuksia jo pidemmältä ajalta sekä erilaisissa yhteyksissä koetusta osallisuudesta. Jouduimme kuitenkin joustamaan tästä kriteeristä, koska emme olisi muuten saaneet riittävästi haastateltavia. Haastateltujen vanhempien lapset ovat olleet päiväkodissa vähintään puoli vuotta. Tutkimusjoukko muodostui vanhemmista, joilta löytyi kiinnostusta osallistua tutkimukseemme. Tutkimusjoukon määrä oli 5 vanhempaa. Tutkimusaineiston sekä haastateltavien riittävyyttä määrittelimme aineiston saturaation avulla. Saturaatio tarkoittaa uusien henkilöiden haastattelemista niin kauan, kunnes haastateltavat eivät enää anna olennaista uutta tietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 60.) Haastatteluiden edetessä huomasimme, että haastatteluissa alkoi toistua samankaltaiset asiat.

Henkilökunnan kanssa yhteisesti sovittuna iltapäivänä menimme päiväkodille kertomaan ja esittelemään tutkimustamme ja kyselimme vanhempien kiinnostusta osallistua siihen. Aluksi jaoimme päiväkodilla kaikkien lasten lokeroihin infolaput (liite 3), joissa kerroimme tutkimuksesta ja yhteystietomme. Jaoimme laput etukäteen lokeroihin, jotta myös poissaolevien lasten vanhemmat saivat tiedon tutkimuksesta. Sitten jakauduimme eri lapsiryhmien eteistiloihin odottamaan vanhempia. Tavoitteemme oli saada 4-5 haastateltavaa, mutta sovimme etukäteen keräävämmme kaikkien kiinnostuneiden yhteystiedot. Tällä varmistimme sen, että jos jotkut vanhemmat eivät enää yhteyttä otettaessa olisi olleet kiinnostuneita osallistumaan, saisimme kuitenkin riittävän määrän haastateltavia. Saimme yhteensä 13 kiinnostuneen vanhemman yhteystiedot. Vanhempien kiinnostus osallistua haastatteluun yllätti meidät positiivisesti. Yhtään ilmoittautumista ei tullut infolapussa olleiden yhteystietojen kautta.

Ennen varsinaisia haastatteluja teimme yhden esihaastattelun. Esihaastattelussa saamamme tieto oli suppeaa eikä tarkoituksenmukaista. Huomasimme, että meidän täytyy perehtyä tarkasti teemoihimme, jotta osamme esittää oikeanlaisia kysymyksiä, joka mahdollistaa haastateltavalle asioiden syvällisen pohdiskelun.

Saatuamme vanhempien yhteystiedot, otimme yhteyttä sähköpostilla vanhempiin, joiden lapsi on ollut päiväkodissa pisimmän ajan. Osa vanhemmista ei ollut enää kiinnostuneita osallistumaan haastatteluun, joten otimme yhteyttä listallamme oleviin seuraaviin vanhempiin. Sovimme heidän kanssaan haastatteluajat ja -paikat heidän toiveidensa mukaisesti. Tällä tavoin pyrimme luomaan haastattelutilanteista mahdollisimman luontevia. Kolme haastattelua pidettiin päiväkodilla, yksi haastateltavan kotona ja yksi Oamk:n sosiaali- ja terveysalan yksikössä. Toimitimme vanhemmille etukäteen haastattelun teemarungon, jotta he voisivat etukäteen rauhassa pohtia teemoja.

Haastattelutilanne käynnistyy, kun haastattelija saapuu sovittuun aikaan haastateltavan luo. Haastattelun aluksi käydään vapaata keskustelua, jonka aikana tutustutaan ja saadaan käsitys toisesta. Tämän lyhyen alkukeskustelun avulla saadaan haastattelun kanalta tärkeä luottamus syntymään. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 89, 90.) Tarjosimme vanhemmille kahvit haastattelun aluksi, jotta kumpikin osapuoli voisi rentoutua ennen haastattelun aloitusta. Haastattelut sujuivat luontevasti ja haastattelutilanteet olivat rentoja. Vanhemmat puhuivat mielellään omista kokemuksistaan ja saimme kuulla paljon erilai-

sia kokemuksia. Haastattelukokemusten karttuessa haastattelutaidot kehittyivät ja haastattelut etenivät keskustelunomaisesti. Välillä haastatteluissa kuitenkin mietitytti, saimmeko haastateltavilta oikeanlaista ja riittävää tietoa.

Haastattelutilanteessa haastateltavan ja haastattelijan tulisi istua lähekkäin ja vastakkain, jotta he kuulevat toisiaan. Myös katsekontakti on tärkeä, jotta kumpikin näkee toisen sanattoman viestinnän. Teemahaastattelussa haastattelijan tulee olla hyvin valmistautunut ja muistaa teemat ulkoa, jotta hän voi keskittyä varsinaiseen haastatteluun. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 91, 92.) Ennen haastatteluja kertosimme pääteemoja ja teimme tukisanalistan avuksi haastattelutilanteeseen. Haastattelun aluksi kerroimme haastateltavalle lyhyesti tutkimuksestamme, vaitiolovelvollisuudestamme sekä kerroimme tiiviisti, mitä osallisuus on tutkimuksessamme.

Haastattelu voi olla haastateltavalle hyvinkin uusi ja outo tilanne. Tarvittaessa tutkijan on syytä kertoa, mitä haastateltavalta odotetaan. Teemahaastattelussa tämä tarkoittaa eri teemojen syvällistä pohtimista. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 95.) Välillä haastatteluissa vanhempi ei osannut vastata kysymykseen, jolloin yritimme kuvailla ja avata asiaa kuitenkin johdattelematta vanhemman vastauksia. Haastattelu tulee voida keskeyttää, mikäli on joitain häiriötekijöitä tai haastateltavan pitää välillä poistua tilanteesta. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 94, 95.) Teimme haastattelut päiväkodilla sieltä etukäteen varatussa pienessä, rauhallisessa huoneessa.

Aineisto kerättiin teemahaastattelulla. Nauhoitimme haastattelut, jotta haastattelutilanteessa pystyimme keskittymään täysin itse haastatteluun sekä helpottaaksemme myöhemmin tehtävää aineiston analysointia. Haastattelussa mukana oli kaksi haastattelijaa, joista toinen oli haastattelun päävetäjä ja toinen havainnoitsija ja haastattelun nauhoittaja ja sekä tarvittaessa hän esitti lisäkysymyksiä, jos varsinainen haastattelijalla ei niitä huomannut kysyä. Mielestämme tämä järjestely oli toimiva.

3.5 Aineiston analysointi

Tutkimuksemme aineisto koostuu nauhoitetuista vanhempien haastatteluista. Ennen varsinaista aineiston analysointia litteroimme haastattelut eli kirjoitimme ne auki tekstimuotoon (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 210). Nauhoituksista jätimme litteroi-

matta epäolennaiset asiat, esimerkiksi tilkesanat. Saimme litteroitua aineistoa yhteensä 51 sivua. Litteroinnin jälkeen tuhosimme haastattelunauhat.

Tutkimusaineiston analysointi on tarpeellista, koska itse aineisto kuvaa vain tutkittua asiaa. Analysoimalla aineisto se luodaan sanalliseen muotoon, josta syntyy tiivis ja selkeä, tutkimuksen tuomaa tietoa kuvaava kokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.) Aineiston analyysillä pyritään selventämään aineistoa ja sitä kautta saamaan uutta informaatiota tutkimuksen kohteesta. Aineisto muuttuu analysoitaessa mielekkääksi ja selkeäksi. (Eskola & Suoranta 1998, 138.) Analyysivaiheen jälkeen tutkimus ei ole vielä valmis, vaan analysoitua aineistoa täytyy vielä tulkita ja tehdä johtopäätökset. Tulkinta tarkoittaa aineiston analyysistä esiin tulevien asioiden selkiyttämistä ja pohdintaa. (Hirsjärvi ym. 2004, 213.)

Aineistoa voidaan analysoida kolmella eri menetelmällä, joita ovat aineistolähtöinen sisällönanalyysi, teoriaohjaava sisällönanalyysi sekä teorialähtöinen sisällönanalyysi. Tutkimuksemme aineiston analysointimenetelmäksi valitsimme teoriaohjaavan sisällönanalyysin. Teoriaohjaava sisällönanalyysi on samankaltainen aineistolähtöisen sisällönanalyysin kanssa abstrahointiin saakka. Kummassakin analyysimenetelmässä aineisto ohjaa etenemistä, mutta ero tulee vaiheessa, jossa luodaan teoreettiset käsitteet. Aineistolähtöisessä analyysissä ne syntyvät aineiston perusteella, toisin kuin teoriaohjaavassa analyysissä ne luodaan teoreettisesta viitekehyksestä käsin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117.)

Varsinaisen aineiston analysoinnin ensimmäinen vaihe on aineistoon tutustuminen mahdollisimman vähien ennakkokäsitysten varassa. Aineistosta tulee hahmottaa, että millaisia yleisiä aiheita se sisältää ja miten erilaisiin kysymyksiin on vastattu. (Ronkainen ym. 2011, 119, 124.) Litteroinnin jälkeen tutustuimme aineistoon lukemalla sen useita kertoja.

Teoriaohjaava sisällönanalyysi jaetaan kolmeen eri vaiheeseen, joita ovat aineiston redusointi, klusterointi sekä abstrahointi. Aineiston redusointi tarkoittaa pelkistämistä eli aineistosta karsitaan kaikki tutkimukselle epäolennainen pois. Pelkistäminen voi olla joko aineiston tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Aineistosta etsitään tutkimustehtävään vastaavia ilmaisuja, jotka esimerkiksi alleviivataan ja kootaan listaksi. (Tuomi & Sara-

järvi 2009, 109–111.) Tutustuttuamme aineistoon karsimme siitä kaiken epäolennaisen pois eli pelkistimme aineistoa. Pelkistäminen oli aluksi haastavaa, koska aineisto oli laaja ja olimme epävarmoja siitä, mikä tieto aineistossa oli tarpeellista. Pohdimme vanhempien ilmauksia tutkimustehtävän avulla, kertovatko ne vanhemman osallisuuden kokemuksesta vai ei. Tällä perusteella poistimme aineistosta paljon epäolennaista pois. Aineisto pelkistyi useiden työkertojen tuloksena, kun varmistuimme siitä, mitä tietoa aineistosta etsimme. Pelkistämisen jälkeen tiivistimme eli muokkasimme ilmaukset yksinkertaisempaan muotoon. Pelkistämisvaiheessa huomasimme aineistossa teemoja, joihin emme olleet saaneet juurikaan vastauksia vanhempien kokemuksista. Näitä olivat teemahaastattelurungossamme pääteema ”Toiminnan arviointi ja kehittäminen” sekä pääteeman ”Osallistuminen” alla ”Suunnitteluun osallistuminen”. Koska vanhemmilla ei ollut näistä teemoista kokemuksia, päätimme sillä perusteella jättää ne pois analyysistä.

Aineiston klusteroinnissa eli ryhmittelyssä aineistosta etsitään samankaltaisia asioita kuvaavia käsitteitä aiemmin tehdyistä pelkistämisistä. Samankaltaisia asioita kuvaavat asiat ja käsitteet ryhmitellään ja luokitellaan sekä nimetään koko luokkaa kuvaavalla nimellä. Aineistonkeruumenetelmän ollessa teemahaastattelu jo haastatteluissa olleet teemat muodostavat tavan jäsentää aineistoa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93, 109–111.) Teemahaastattelun analysoinnissa luokittelutavaksi valitaan usein teemoittelu, jossa aineisto jäsennetään teemojen mukaisesti. Kynnys analysoinnin aloittamiselle ei ole välttämättä niin suuri kuin jotain toisenlaista aineistonkeruutapaa käyttäessä, koska litteroitu aineisto voidaan uudelleen järjestää haastattelussa käytettyjen teemojen mukaisesti ja jo tämä teemoittelu helpottaa analysoinnin etenemistä. (Eskola & Vastamäki 2001, 41.) Seuraava vaihe on aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–111.)

Ryhmittelimme alustavasti aineistoa pelkistämisen ja tiivistämisen rinnalla. Aluksi ryhmittelimme aineiston teemahaastattelurungon teemojen mukaisesti. Tämän ryhmittelyn tehtyämme, huomasimme aineistossa olevan paljon toistoa. Ryhmittelimme samaa asiaa tarkoittavat merkitykselliset ilmaukset, joista muodostui osallisuuden alaluokkia, jonka jälkeen aineisto ei enää sopinut teemahaastattelurunkoomme. Alaluokkien ryhmittelyn jälkeen pohdimme, mistä alaluokkien ilmaukset kertovat ja etsimme niille yläluokat teoreettisesta viitekehyksestä. Yläluokkien muodostamisen jälkeen pääluokiksi

aineiston perusteella tulivat kasvatuskumppanuus, varhaiskasvatussuunnitelma, tiedonkulku sekä osallisuuden kehittäminen.

3.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimusta aloittaessa on tärkeää miettiä eettisiä näkökulmia koko tutkimusprosessin ajalle. Tämä on erityisen tärkeää sosiaalitieteiden tutkimuksessa, koska niissä tarkastellaan inhimillistä elämää eri muodoissaan. (Pohjola 2007, 17.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut vuonna 2002 tutkimuseettiset ohjeet hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja sen loukkausten käsittelemisestä. Ohjeet sisältävät muun muassa hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset, joita ovat vilppi tieteellisessä toiminnassa sekä piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä toiminnasta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2011, hakupäivä 18.9.2012.) Neuvottelukunnan vuonna 2009 julkaisema ohjeistus Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi sisältävät seuraavat osa-alueet: tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen ja yksityisyys ja tietosuoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, hakupäivä 18.9.2012.) Opinnäytetyössämme olemme noudattaneet näitä tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita.

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa aiheen valintaan täytyy sisältyä eettinen näkökulma. Tutkimuksen tulee olla rakentavaa ja pyrkiä olemaan hyödyllistä, myös tutkimukseen osallistuville henkilöille. (Rauhala & Virokannas 2011, 238.) Valitsimme aiheen, joka on mielestämme tärkeä ja joka toisi uutta tietoa aiheesta, ja josta olisi hyötyä myös tutkimukseen osallistuville henkilöille ja päiväkodille, jossa tutkimuksen toteutamme. Opinnäytetyömme nimen valinnassa huomioimme, että nimi ei ole ongelmalähtöinen tai sisällä ennakointia. (Pohjola 2007, 18–19.) Opinnäytetyön nimestä ei voi tunnistaa päiviä. Jotta haastattelu ei jäisi vanhemmalle vain yksittäiseksi haastatteluksi, johon hän on osallistunut, teemme tutkimuksestamme ja sen tuloksista kaikkiin lapsiryhmiin jaettavan tiivistelmän.

Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden yksityisyyden kunnioittaminen ja suojeleminen on erittäin tärkeää tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Tutkimukseen osallistuvat henkilöt

ovat oikeutettuja itse päättämään, mitä tietoja he itsestään antavat tutkimuskäyttöön. Myöskään tutkimusteksteistä yksittäiset henkilöt eivät saa olla tunnistettavissa. Tutkijan täytyy pitää henkilöiden tiedot salassa sekä käyttää, käsitellä ja säilyttää aineisto sovitulla tavalla. (Kuula 2011, 64.) Koska tutkimuksemme keskittyy päiväkodin henkilökunnan ja lasten vanhempien väliseen vuorovaikutukseen, on tärkeää, että vanhemmat voivat halutessaan pitää tutkimukseen osallistumisensa salassa päiväkodin henkilökunnalta sekä muilta vanhemmilta. Haastattelut tehtiin vanhemman haluamassa paikassa, näin vanhempi pysyi halutessaan tunnistamattomana.

Tutkimukseemme osallistuminen oli vapaaehtoista ja informoimme sen teosta avoimesti ja rehellisesti kaikille osapuolille. Pidimme infotilaisuuden päiväkodilla, jossa kerroimme tarkasti ja konkreettisesti tutkimuksestamme ja sen toteutuksesta, esimerkiksi kerättävien tietojen käyttötarkoituksesta, kuinka keräämme aineistoa, mitä tutkimuksesta seuraa ja mitä riskejä siihen saattaa liittyä. Kerroimme tutkimuksen olevan luottamuksellinen ja että meitä tutkijoita sitoo salassapitovelvollisuus. Kannustimme vanhempia osallistumaan tutkimukseen kertomalla tutkimuksen mahdollisesta hyödyllisyydestä myös heille itselleen. Painotimme, että tutkimukseen osallistuminen on vanhemmille täysin vapaaehtoista ja että pois jäämisestä ei koidu heille mitään haittaa. (Kuula 2011, 61–62.) Tutkimukseen osallistuvalla vanhemmalla oli oikeus keskeyttää tutkimus missä vaiheessa tahansa tutkimusta sekä oikeus kieltäytyä vastaamasta haluamiinsa kysymyksiin. (Rauhala & Virokannas 2011, 241.)

Raportoinnissa eettisiksi näkökulmiksi nousevat muun muassa oikeiden/neutraalien käsitteiden käyttö. Tutkimuksen osallistujista on parempi käyttää nimitystä “vastaajat” tai “tutkimuksen kohderyhmä” kuin “tutkittavat” tai “haastateltavat”, koska sosiaalitutkimuksessa tutkimuksen kohteena ovat ilmiöt, eivät tutkimukseen osallistuvat henkilöt. Raportoinnissa omien tai yhteiskunnan asenteiden ei tule vaikuttaa pohdintaan tai vastausten tulkintaan. Rehellisyydellä ja huolellisuudella raportoinnissa, niin kuin koko opinnäytetyöprosessissa, lisäämme tutkimuksemme eettisyyttä ja luotettavuutta. (Pohjola 2007, 19, 21.) Olemme raportoineet työn eri vaiheista tarkasti ja pyrkineet kertomaan tutkimuksen tulokset totuudenmukaisesti. Jos jokin vanhemman vastaus on ollut merkitykseltään epäselvä, olemme jättäneet sen pois välttyäksemme vääriltä tulkinnoilta.

Tutkimuksissa pyritään aina välttämään virheitä, mutta se ei takaa tulosten luotettavuutta ja pätevyyttä. Tästä johtuen luotettavuutta joudutaan arvioimaan kaikissa tutkimuksissa. Validius eli pätevyys on kvalitatiivisessa tutkimuksen luotettavuutta arvioiva käsite. Tutkimuksen validiutta parantaa tarkka selostus tutkimuksen toteutuksesta sen kaikissa vaiheissa. Tähän sisältyy aineiston tuottamisen olosuhteet, esimerkiksi haastatteluaika ja -paikka, haastatteluihin käytetty aika sekä mahdolliset virhetulkinnat ja häiriötekijät. Tutkijan tulee lisäksi tehdä itsearviointia tilanteesta. (Hirsjärvi ym. 2007, 226–227.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteerejä ovat uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistettavuus. Tutkimuksen tärkein luotettavuuden kriteeri on kuitenkin tutkija itse. Tutkijan tulee jatkuvasti pohtia työnsä luotettavuutta ja arvioida tekemiään ratkaisuja. Tutkimuksessamme uskottavuus tarkoittaa sitä, kuinka hyvin tutkijoina onnistumme tulkitsemaan haastateltavien vanhempien vastauksia. Tutkimustulosten siirrettävyydellä tarkoitetaan yleistettävyyttä. Tavoitteenamme ei ole saada yleistettäviä tutkimustuloksia, mutta on tärkeää pohtia, tuottaako vastaavanlainen tutkimus, esimerkiksi jossain toisessa päiväkodissa tai kaupungissa, samankaltaisia tuloksia. Tutkimuksessamme varmuus tarkoittaa sitä, että meidän tulee pohtia omia ennakkotietojamme tutkitavasta ilmiöstä sekä suhdettamme siihen. Tutkimuksen vahvistettavuudella tarkoitetaan sitä, että muiden tutkimusten tulokset, jotka käsittelevät samaa ilmiötä, vahvistavat oman tutkimuksemme tuloksia. (Eskola & Suoranta 1998, 211–213.)

Lähteiden oikea valinta ja käyttö sekä lähdekritiikki tutkimuksessa on erittäin tärkeää. Kaikki lähteet eivät ole luotettavia, jonka vuoksi tutkijalla täytyy olla tietämystä lähteiden oikeasta valinnasta. Lähteen luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi kirjoittajan tunnettavuus ja arvostettavuus, lähteen uskottavuus ja julkaisijan arvovalta ja vastuu, lähteen totuudellisuus ja puolueettomuus sekä lähteen ikä ja lähdetiedon alkuperä. Ihanteellista on käyttää mahdollisimman tuoreita lähteitä, koska vanhojen lähteiden tutkimustieto on saattanut vanhentua tai vanhempi tieto on kumuloitunut uuteen tutkimustietoon. (Hirsjärvi ym. 2007, 109–110.) Olemme käyttäneet tutkimuksessamme mahdollisimman uusia lähteitä.

Tieteelliset artikkelit, väitöskirjat ja lisensoitetyöt ovat luotettavia lähteitä, koska ennen julkaisuaan niitä edeltää tarkka laadunvarmistus. Oppikirjojen luotettavuus on osit-

tain kyseenalainen, koska niistä puuttuvat usein alkuperäiset lähteet. Eri alojen klassikko- ja käsikirjat voivat olla hyviä ja luotettavia lähteitä, mutta niitä käytettäessä tulee huomioida tiedon mahdollinen vanhentuneisuus. Vanha lähde ei kuitenkaan aina merkitse, että tieto on vanhentunutta. (Metsämuuronen 2009, 43–45.) Kirjallisuutta etsiessä tutkija ei voi valita lähteitään perusteettomasti tai jättää pois lähteitä, joilla on oleellisesti merkitystä tutkimuksen kannalta. Väärien tulkintojen ja virheiden välttämiseksi lähteiden oikein merkitsemisellä on suuri merkitys. Plagiointi sekä toisen käden lähteiden käyttäminen viittaamatta alkuperäiseen lähteeseen rikkoo tutkimuseettisiä ohjeita sekä vähentää tutkimuksen luotettavuutta. (Pohjola 2007, 13–17.)

4 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksemme käsittelee osallisuutta. Aineistosta muodostui neljä kokonaisuutta, jotka ovat kasvatuskumppanuus, varhaiskasvatussuunnitelma, tiedonkulku sekä osallisuuden kehittäminen. Tarkastelemme tuloksia näiden neljän kokonaisuuden mukaan. Tulosten rinnalla esitämme esimerkkeinä vanhempien suoria lainauksia haastatteluista kuvataksemme heidän yksittäisiä kokemuksiaan. Kursivoidut tekstit ovat vanhempien suoria lainauksia.

H: “Miten sää tämän osallisuus-sanan koet - - ?”

V: “Sitä, että pystyy tekeen - - tämän lastentarhan kanssa yhteistyötä. Elikkä tunnen olevani yksi siinä joukossa.”

4.1 Vanhempien kokemuksia kasvatuskumppanuudesta

Päiväkodissa vanhemmat ja henkilökunta tekevät yhteistyötä keskenään. Vanhempien kokemusten mukaan henkilökunta oli kiinnostunut kuulemaan heidän mielipiteitään ja ne otettiin huomioon kasvatuksessa. Vanhemmat kokivat, että työntekijät olivat kiinnostuneita perheestä. Tämä näkyi siten, että työntekijät kyselivät perheen kuulumisia. Vanhemmilla oli kokemuksia, että omahoitajien kanssa oli ollut enemmän yhteistyötä kuin muiden työntekijöiden kanssa ja omahoitajien kanssa oli helpompi puhua. Vanhempien kokemusten mukaan osasta työntekijöitä oli tullut vanhemmille melko läheisiä ja he kokivat voivansa luottaa heihin. Toisaalta vanhemmat toivat esille kokemuksia, että vaikeiden asioiden esille otto oli hankalaa.

“Siellä on hirveen niinku helposti lähestyttävä ja mukava henkilökunta, että kyllä tuntuu oikeen avoimelta ne välit.”

“Nää on niin tuttuja, että kyllä näitten kanssa voi puhua.”

Vanhempien ja työntekijöiden vuorovaikutus on tärkeää yhteistyön toimivuudelle. Vanhempien kokemusten mukaan työntekijät kuuntelivat vanhempia ja olivat läsnä, jos vanhemmilla oli tärkeää asiaa. Toisaalta vanhemman täytyi usein itse lähestyä työntekijää saadakseen tilaisuuden keskustella hänen kanssaan. Vanhemmat kokivat vuorovaikutuksen henkilökunnan kanssa tasavertaiseksi sekä kommunikoinnin työntekijöiden kanssa helpoksi. Vanhemmilla oli kokemuksia siitä, että kiire vaikutti työntekijöiden mahdollisuuksiin ottaa huomioon vanhemmat. Tämä näkyi siten, että toisinaan keskustelu oli vähäistä työntekijöiden kiireen vuoksi. Tutkimustuloksista ilmeni, että työntekijöiden kiire vaikuttaa monin tavoin vanhempien kohtaamiseen sekä yhteistyöhön. Vanhemmat kuitenkin ymmärsivät, että kiire ei johdu työntekijöistä itsestään vaan suurista lapsiryhmistä ja henkilöstöresursseista. Toisaalta vanhemmilla oli myös kokemuksia kiireettömästä tunnelmasta päiväkodissa.

“Sillon, jos mulla on jotakin mielen päällä, niin kyllä ovat läsnä.”

“Että en koe sillä lailla, että he ovat ylempänä ja kertovat minun lapsestani, vaan se on kyllä tasavertaista.”

Päiväkodin henkilökunnan tulee tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Vanhempien kokemusten mukaan henkilökunta arvosti vanhempien tietämystä omasta lapsestaan. Kokemuksista ilmeni, että perheellä ja päiväkodilla on yhteiset toimintatavat. Tämä näkyi muun muassa siten, että vanhemman toiveesta sama käytäntö oli otettu käyttöön päiväkodissa kuin kotona. Henkilökunta kyseli vanhemmilta, miten he kasvatavat lastaan ja kuinka he haluavat lapsen kanssa toimittavan päiväkodissa. Toisaalta päiväkodissa ei ollut aina muutettu toimintatapoja samoiksi kuin kotona. Vanhemmat kokivat myös saaneensa keskenään ristiriidassa olevia neuvoja kahdelta eri työntekijältä. Tämä tilanne oli vanhemmille hämmäntävä, koska he eivät tienneet kumpaa neuvoa noudattaa. Vanhemmilla oli kokemuksia siitä, että työntekijöillä ei ole aina riittävästi resursseja ottaa huomioon vanhempien tarpeita. Tämä näkyi esimerkiksi tilanteissa, jolloin vanhempi olisi halunnut keskustella työntekijän kanssa, mutta työntekijällä ei ollut aikaa tähän. Vanhempien kokemukset vanhemmuuteen ja kasvattamiseen liittyvästä tuen tarpeesta vaihtelivat. Vanhemmat eivät kokeneet tarvitsevänsä tukea. Toisaalta vanhemmat ymmärsivät vanhemmuuden ja kasvatuksen tukemisen pääasiassa kasvatustelisten neuvojen kysymisenä ja antamisena.

“- jos mää haluan, että ne tukee päiväkodissa jotain mitä me tehään kotona, niin kyllä ne pyrkii siihen.”

Vanhemmat voivat halutessaan osallistua päiväkodin järjestämiin tapahtumiin ja vanhempainiltoihin. Vanhemmilla oli kokemuksia, että vanhempainilloissa oli otettu muistiin heidän ideoitaan, mutta he eivät tiedä, miten niitä on toteutettu. Vanhempien kokemusten mukaan he olivat tapahtumissa osallistuneet keskustelemalla henkilökunnan sekä toisten vanhempien kanssa. Kokemuksista kävi ilmi, että vanhempainillat olivat edenneet pääosin työntekijän johdolla ja vanhemmat olivat kuitenkin voineet esittää kysymyksiä. Toisaalta vanhemmilla oli kokemuksia, että he eivät olleet keskustelleet tapahtumissa toisten vanhempien kanssa eivätkä kokeneet osallistuneensa niissä. Vanhempien kokemusten mukaan he eivät ole päässeet osallistumaan tapahtumiin, koska tapahtumat ja vanhempainillat olivat työaikana. Henkilökunta oli ottanut tähän liittyvää palautetta vastaan vanhemmilta ja vienyt sitä eteenpäin.

“Täällä on ollut vanhempainiltoja ja mutta tuota ne on ollu niin hankalaan aikaan, että mää en oo päässy niissä käymään.”

4.2 Varhaiskasvatussuunnitelma vanhempien osallistajana

Vanhemmat ja henkilökunta käyvät yhdessä lapsen vasu-keskustelun eli varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelun. Vanhempien kokemusten mukaan heidän mielipiteensä otettiin huomioon vasu-keskustelussa. Vanhemmat kokivat vasu-keskustelun mukavaksi ja tasavertaiseksi tuokioksi, jolloin sai keskustella kahden kesken työntekijän kanssa lapsestaan. Vanhempien kokemukset vasu-keskusteluun varatun ajan riittävydestä vaihtelivat. Vanhemmat toivat esille kokemuksia siitä, että vasu-keskusteluun varattu aika on riittävä. Toisaalta oli myös kokemuksia siitä, että keskusteluun varattu aika oli liian lyhyt. Tämä näkyi siten, että vasu-keskustelussa oli toisinaan kiire. Vanhempi tai työntekijä ei välttämättä ehtinyt keskustelussa sanoa kaikkea, mitä olisi halunnut, ja joskus jouduttiin jättämään väliin jotkin osat vasu-kaavakkeesta.

“- mukavaa, että sai kertoa näkemyksiä omasta lapsesta. Oli hyvä tilanne.”

“Ja kun se on pitkä se vasu-lomake, sun pitää olla tosi säpäkkä, että sää saat sanottua kaikki ne asiat.”

Vanhemmat ja henkilökunta laativat yhdessä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet. Vanhempien kokemusten mukaan päiväkodissa on toteutettu tavoitteita yhteisesti sovittujen tavoitteiden pohjalta. Toisaalta vanhemmat toivat esille kokemuksia siitä, että he eivät tiedä, miten päiväkodissa on edistytty tavoitteissa tai miten niitä on toteutettu. Varhaiskasvatussuunnitelman jälkeisestä ajasta vanhemmilla oli kokemuksia siitä, että yhteisesti sovitut tavoitteet olisivat unohtuneet tai että tavoitteita ei ole enää otettu esille.

“Se on ehkä niitä ainoita hetkiä, kun oikeesti sen päiväkodin kanssa katotaan et onks ne samat ne toiveet ja ajatukset siitä lapsesta.”

Vanhemmat ja henkilökunta arvioivat yhdessä varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista. Vanhempien kokemusten mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan liian usein. Toisaalta vanhemmilla oli myös kokemuksia, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan liian harvoin. Vanhempien kokemuksista ilmeni myös, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi saattaa jäädä tekemättä. Tuloksista kävi ilmi, että vanhemmat kokivat tehtyjen tavoitteiden arvioinnin tärkeäksi. Vanhempien mielestä vuosi on liian pitkä aika tavoitteen arvioimiselle, koska tavoite voi olla jo vanhentunut. Vanhempien kokemuksista ilmeni, että omahoitajat ovat palanneet hyvin vasu-keskusteluissa käytyihin asioihin myöhemmin.

Jokaisella päiväkodilla on oma yksikkökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Vanhemmat kokivat tietävänsä, mikä on yksikön varhaiskasvatussuunnitelma. Toisaalta oli kokemuksia myös siitä, etteivät he tieneet, mikä on yksikön varhaiskasvatussuunnitelma. Vanhemmat toivat esille kokemuksia siitä, että he eivät olleet osallistuneet yksikön varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan ja arviointiin. Toisaalta heillä ei ollut erityistä halua osallistua siihen. Vanhempien mielestä vanhempaintoimikunnan jäsen tai jäseniä voisi olla mukana yksikön varhaiskasvatussuunnitelman teossa ja siten tuoda vanhempien näkemyksiä esille. Haastattelujen tekohetkellä päiväkodissa ei ollut vanhempaintoimikuntaa.

4.3 Tiedonkulun vaikutukset vanhempien osallisuuteen

Vanhemmat saavat päiväkodin henkilökunnalta tietoa lapsen päivästä. Tuloksista kävi ilmi, että vanhemmat haluaisivat tarkempaa tietoa, mitä päiväkodin arjessa tapahtuu. Vanhempien kokemusten mukaan työntekijät kertoivat lapsen päivästä vanhemmille, mutta enimmäkseen perusasioista, kuten nukkumisesta ja syömisestä. Vanhempien täytyi kysyä halutessaan yksityiskohtaisempaa tietoa lapsen päivästä. Toisaalta vanhemmilla oli myös kokemuksia, että he saivat riittävästi tietoa lapsen päivästä. Vanhemmat kokivat, että tiedonsaanti vaihteli työntekijöiden mukaan. Työntekijät eivät aina ole kertoneet kaikkia tärkeitä lasta koskevia asioita vanhemmille. Vanhemmat olivat toisinaan saaneet työntekijöiltä keskenään ristiriidassa olevaa tietoa lapsen päivästä. Vanhempien kokemusten mukaan osa työntekijöistä kertoi lapsen päivästä rutiininomaisesti. Tämä näkyi siten, että lapsen päivästä kerrottiin joka päivä samankaltaisia asioita. Joillakin työntekijöillä oli tapana kertoa päivän menneen hyvin ja sama asia kerrottiin joka vanhemmalle. Tiedonsaantiin lapsen päivästä vaikutti toisinaan työntekijän kiire. Vanhemmat kokivat joissain tilanteissa, että työntekijä ei ehdi puhua heidän kanssaan. Erityisesti pukemistilanteessa työntekijältä saattoi joutua kysymään useamman kerran, jos oli jotakin asiaa. Vanhemmat kokivat, että keskustelu työntekijän kanssa saattoi katketa, jos työntekijän täytyi kiinnittää huomio lapsiin esimerkiksi ulkoillessa.

“ - kyllä ne aina sanoo mitä on tapahtunut, mutta enemmän sitä, että on tullu kakka ja syönyt ja nukkunut. ”

“ - joskus toivos, että sais vähä enempi, enemmän irti sitä niinku päiväkodin puolelta, että mitä ne on touhunu ja sellaista - - ”

Työntekijät välittävät tietoa toisilleen lapsen asioista. Vanhemmat kokivat, että tieto välittyy työntekijöiden välillä. Toisaalta vanhemmilla oli myös kokemuksia siitä, että tieto lapsen päivänselityksestä ei aina välity työntekijöiden kesken. Vanhempien kokemusten mukaan työntekijälle annetut palautteet eivät aina mene työntekijältä eteenpäin.

Vanhemmat kokivat, että päiväkotitiedottaa asioista heille riittävästi. Tiedottamiskanavia olivat Oma Oulu, sähköpostiin toimitettavat kuukausitiedotteet ja infolaput il-

moitustaululla, ovissa sekä kotiin jaettuina. Vanhempien kokemuksista kuitenkin ilmeni, että he haluaisivat tarkempaa tietoa päiväkodin arjesta.

“- ne on aika yleisiä tiedotteita, mutta ne on tärkeitä. Mää ainakin koen, että siinä ne hoitajat pystyy kertomaan jotakin siitä toiminnasta, mitä siinä ryhmässä tapahtuu.”

4.4 Kehittämisideoita vanhempien osallisuuden lisäämiseksi

Vanhempien osallisuutta voidaan vahvistaa. Vanhemmat kokivat, että päiväkodin henkilökunta voisi tuoda vaikutusmahdollisuuksia paremmin esille. Vanhemmilta tulleita ajatuksia oman osallisuuden lisäämisestä olivat esimerkiksi avoin keskustelutilaisuus tai suunnitteluilta vanhemmille, jossa he voivat yhdessä ideoida ja suunnitella päiväkodin toimintaa tai tapahtumia. Vanhempien kokemuksista ilmeni, että he haluavat osallistua päiväkodin toiminnan suunnitteluun, mutta he eivät tiedä miten. Toisaalta oli myös kokemuksia siitä, että vanhempia ei kiinnostanut osallistua suunnitteluun. Vanhempien kokemusten mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman olisi hyvä olla sähköinen asiakirja, jota voisi päivittää vuosittain ja jota vanhempi pääsisi helpommin tarvittaessa katsomaan.

“En mä ois ehkä halukas mitään roolia ottamaan - - , mut ehkä jotain semmosia avoimia keskustelutilaisuuksia esimerkiksi tai seuraavan lukuvuoden suunnitteluilta tai - - ehkä just joku semmonen vanhempainilta tyyppinen, missä voi avoimesti heittää ideoita tai keskustella niistä olemassaolevista suunnitelmista - - .”

Päiväkodissa järjestetään tapahtumia, joihin vanhemmat voivat osallistua. Vanhemmat kokivat kehittämistarpeeksi sen, että tapahtumat ja vanhempainillat olisivat työajan ulkopuolella, jotta niihin pystyisi osallistumaan. Vanhempien kokemusten mukaan vanhempainilloissa olisi hyvä olla koko henkilökunnan läsnä, jolloin vanhemmat voisivat esittää kysymyksiä koko päiväkodin toiminnasta. Ne voisivat koskea esimerkiksi henkilöstömääriä ja ryhmäkokoja. Nykyään vanhempainillat pidetään lapsiryhmäkohtaisesti. Vanhemmat toivat esille kokemuksia siitä, että helppo tapa lisätä omaa osallisuuttaan olisi päästä mukaan päiväkodin järjestämille retkille ja tapahtumiin.

Päiväkodissa voi olla vanhempaintoimikunta, jossa vanhemmat toimivat yhteistyössä keskenään. Vanhempien kokemuksista ilmeni, että päiväkodissa olisi hyvä olla vanhempaintoimikunta. Sillä tavoin vanhemmat voisivat vaikuttaa päiväkodin toimintaan ja sen kehittämiseen. Vanhemmat kokivat, että työntekijät eivät ole kannustaneet vanhempia yhteistyöhön toistensa kanssa. Vanhemmat toivat esille kokemuksia siitä, että vanhempaintoimikunnan kautta vanhemman olisi helpompi vaikuttaa ja antaa palautetta. Vanhempien mielestä vanhempaintoimikunta voisi olla mukana yksikön varhaiskasvatussuunnitelman teossa.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustehtävänä oli kuvailla, millaisia kokemuksia vanhemmilla on osallisuudesta erään oululaisen päiväkodin arjessa. Vanhempien kokemukset osallisuudesta jakautuivat. Kokemukset olivat myönteisiä, kriittisiä sekä niiden väliltä. Vanhemmilla oli kokemuksia, että he ovat riittävän osallisia. Toisaalta vanhemmilla oli myös kokemuksia siitä, että he haluaisivat olla enemmän osallisia. Lisäksi vanhemmilla oli kokemuksia siitä, että he eivät ole osallisia tai eivät koe siihen tarvetta. Vanhemmat toivat esille kokemuksia myös siitä, että he toivovat olevansa riittävän osallisia.

Tutkimustulosten perusteella voimme tehdä johtopäätöksen, että henkilökunnan tulee tarjota vanhemmille mahdollisuuksia osallisuuteen. Vanhempien tulee kuitenkin itse saada päättää, kuinka paljon ovat osallisia. Perheiden kohtaamisen tulee olla yksilöllistä ja perheiden ehdoilla toimivaa. Perheillä on erilaisia tarpeita osallisuuteen, ja työntekijöiden tulee tarjota mahdollisuuksia siihen niille vanhemmille, jotka sitä haluavat. Päiväkodin henkilökunnan on pyrittävä kasvatuskumppanuuteen perheen tasolla ja otettava huomioon, minkälaista osallisuutta perhe haluaa.

Vanhempien kokemuksista käy ilmi, että osallisuus käsitteenä on vanhemmille vaikea ymmärtää. Vanhemmille on epäselvää, mitä osallisuus on, ja se usein ymmärretään pelkäksi konkreettiseksi osallistumiseksi. He eivät myöskään tiedä kaikista mahdollisuuksista, miten voivat olla osallisia lapsensa päivähoidon.

Tutkimustulosten mukaan päiväkodin ja vanhempien yhteistyö koettiin toimivaksi, mutta työntekijöiden kiire hankaloittaa sitä. Vanhempien osallisuuden toteutuminen vaatii päivähoidon ja perheen yhteistyötä (Puroila 2002, 181). Haastatellut vanhemmat kokivat vasu-keskustelut tärkeiksi ja tasavertaisiksi kohtaamisiksi työntekijän kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään yhteistyössä vanhempien kanssa sopien yhteisistä toimintatavoista (Stakes 2005, 32–33). Tutkimustuloksista ilmeni selkeästi, että vanhemmat haluaisivat enemmän ja tarkempaa tietoa lapsensa päivän kulusta ja päiväkodin arjen tapahtumista. Kaskelan ja Kekkosen mukaan vanhempien arjen osallistumiskontakteja ovat lapsen tuonti- ja hakutilanteet. Tärkeää vanhempien osallisuudessa

on kokemuksellinen ulottuvuus, joka syntyy muun muassa vastavuoroisesta tiedonvaihdosta ja merkityksellisistä kohtaamisista. (2006, 25-27.) Ollila, Tirola ja Raiskio saivat opinnäytetyössään samankaltaisia tuloksia kuin me tutkimuksessamme, että vanhemmat toivovat enemmän päivittäisiä kohtaamisia työntekijöiden kanssa. Lisäksi heidän tuloksestaan käy ilmi, että vanhempien toiveita tulisi ottaa huomioon päiväkodin tapahtumia järjestettäessä. (2011, 30.) Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen Soccan tekemässä tutkimuksessa käsiteltiin vanhempien osallisuutta pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Tutkimuksessa oli saatu tuloksia, että vanhempien osallisuus ilmenee selvimminkin tuonti- ja hakutilanteissa. Tutkimuksen mukaan vanhempien suurimmat muutostoi-
veet koskivat tiedonkulkua. (Venninen, Leinonen, Rautavaara-Hämäläinen & Purola 2011.) Myös tutkimuksessamme ilmeni tämä sama kokemus tiedonkulusta.

Haastatelluista vanhemmista osa haluaisi osallistua päiväkodin toiminnan suunnitteluun ja osa ei, mutta he eivät tiedä tavoista, miten se on mahdollista. Vanhempien tulisi saada osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun, esimerkiksi vaikuttamalla päiväkodin ajan-
kohtaisiin asioihin ja tapahtumiin (Kaskela & Kekkonen 2006, 25–27). Tutkimustulok-
sista ilmeni, että vanhempien omaa osallisuutta voisi lisätä perustamalla päiväkotiiin vanhempaintoimikunta ja pitämällä tapahtumat työajan ulkopuolella. Vanhemmilla tuli-
si olla mahdollisuus osallistua päivähoidon toimintaan kasvatuskeskusteluissa, vanhem-
painilloissa, juhlien ja tapahtumien järjestämisessä sekä toimimalla vanhempaintoimi-
kunnassa (Kaskela & Kekkonen 2006, 25–27).

Tutkimuksessamme vanhempien osallisuus ei ole täysin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määrittämällä tasolla. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on vanhempien keskinäisen yhteistyön edis-
täminen (Stakes 2005, 32). Tämä tavoite ei täysin toteudu päiväkodissa, koska van-
hemmat eivät tiedä heidän keskinäisen yhteistyönsä mahdollisuuksista. Vanhempain-
toimikunta voisi lisätä vanhempien yhteistyötä. Vanhempien tulee kuitenkin itse saada
päättää yhteistyöstään muiden vanhempien kanssa. Vasussa määritellään, että vanhem-
pien tulee voida vaikuttaa yksikön varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön ja osallistua
sen arviointiin muiden vanhempien kanssa. Yksikön vasun sisällön tulisi myös olla ko-
konaisuudessaan vanhempien tiedossa. (Stakes 2005, 32.) Osa haastatelluista vanhem-
mista ei tiennyt, mikä on yksikön varhaiskasvatussuunnitelma, eikä kukaan ollut osallis-

tunut sen laadintaan tai arviointiin. Osa vanhemmista ei tiennyt, missä yksikön vasu on luettavissa.

Tutkimuksen tuloksista on hyötyä päiväkodille, ja se on tuottanut tietoa, jota myös muut varhaiskasvatuksen toimijat voivat hyödyntää. Annamme tutkimustulokset päiväkodin käyttöön ja se voi kehittää toimintaansa. Tulokset voivat auttaa työntekijöitä pohtimaan osallisuuden näkökulmaa vanhempien kannalta esimerkiksi, miten he voisivat omalla toiminnallaan kannustaa ja saada vanhempia osalliseksi päiväkodin arkeen. Toimitamme päiväkodin vanhemmille tiivistelmän tutkimustuloksista lisätäksemme heidän tietoisuuttaan osallisuuden mahdollisuuksista. Tutkimustulosten antaminen vanhemmille on tärkeää myös siksi, että haastatteluun osallistuneille vanhemmille haastattelu ei jää vain irralliseksi kokemukseksi.

6 POHDINTA

Teimme opinnäytetyön vanhempien osallisuudesta, koska se on mielenkiintoinen ja vähän tutkittu aihe. Olemme suuntautuneet opinnoissamme varhaiskasvatukseen, jonka vuoksi teimme opinnäytetyömme päiväkotiin. Vanhempien osallisuus on tärkeää, ja se on ollut paljon esillä varhaiskasvatuksen kehittämisessä viime aikoina.

Aloitimme opinnäytetyöprosessin aiheenvalinnalla tammikuussa 2012. Alustaviksi teemoiksi valitsimme varhaiskasvatuksen ja osallisuuden. Päädyimme tutkimaan vanhempien osallisuutta, koska meitä kiinnosti vanhempien osallisuuden lisääminen päivähoitossa. Jälkikäteen aiheenvalintaa pohtiessamme olisimme ehkä valinneet tutkittavaksi jonkin toisen varhaiskasvatukseen liittyvän aiheen, koska osallisuus käsitteenä on vaikea ymmärtää. Jo tutkimuksen teon alussa koimme käsitteen osallisuus vaikeaksi, ja edelleen sen käsittäminen kokonaisuudessaan on meille haastavaa.

Keväällä 2012 valmistavassa seminaarissa valitsimme tutkimuksemme pääkäsitteet ja aloimme etsiä tietoa niistä sekä aiemmista aiheesta tehdyistä tutkimuksista. Tämä aiheeseen perehtyminen oli pohjana teoreettiselle viitekehysellemme, jota aloimme tehdä syyskuussa 2012. Seuraavaksi teimme tutkimussuunnitelman, joka sisälsi teoreettisen viitekehysten sekä suunnitelman tutkimuksen toteutuksesta. Päätimme tehdä laadullisen tapaustutkimuksen ja kerätä aineiston teemahaastatteluilla. Tutkimussuunnitelman tekoon meni aikaa runsaasti. Haastavaa siinä oli riittävän laajan ja kattavan teoriapohjan kirjoittaminen, erityisesti käsitteen osallisuus tarkka määrittely oli vaikeaa. Teemahaastattelurungon teemojen muodostaminen teoreettisesta viitekehyksestä oli hankalaa, ja tarvitsimme siihen ohjausta. Tarkan ja yksityiskohtaisen suunnitelman laadinta tutkimuksen toteuttamisesta oli hidasta. Tutkimussuunnitelma hyväksyttiin joulukuussa 2012.

Etsimme yhteistyöpäiväkodin ennen joulua, jossa kävimme tutustumassa tammikuussa 2013. Haastattelut tehtiin helmi–maaliskuussa. Alkuperäisen aikataulumme mukaan haastattelut olisi tehty jo marras–joulukuussa. Syksyllä emme kuitenkaan saaneet työllemme riittävästi ohjausta, jonka vuoksi jouduimme lykkäämään haastattelujen teon al-

kuvuoteen 2013. Teemahaastattelun sekä toimivan teemahaastattelurungon tekeminen oli haastavaa, koska emme ole aiemmin tehneet tutkimuksia tai haastatteluja. Valmistauduimme haastatteluihin huolellisesti. Haastattelutilanteet olivat luontevia, ja koimme, että vanhemmat pystyivät kertomaan kokemuksistaan meille avoimesti. Olimme tyytyväisiä haastatteluihin ja omaan osaamiseemme niiden toteutuksessa sekä saimme paljon monipuolista tietoa. Haastattelujen jälkeen huomasimme, että teemahaastattelurungossa olisi ollut parannettavaa. Esimerkiksi teemojen ryhmittely olisi voinut olla loogisempi.

Haastattelujen jälkeen litteroimme aineiston. Litterointi oli työvaiheena helppo, mutta aikaa vievä ja työläs. Seuraavaksi aloitimme aineiston analysoinnin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Aineiston analysointi vei paljon aikaa ja oli vaikein työvaihe koko opinnäytetyöprosessissa. Analysoinnin vaikeus johtui siitä, että emme olleet aina varmoja, mitkä vanhempien kokemukset olivat oleellisia tutkimuksen kannalta ja vastasivat tutkimuskysymykseen. Tarvitsimme ohjausta tässä työvaiheessa paljon. Analysointivaiheessa oli suuri apu siitä, että teimme työtä ryhmänä, jolloin pystyimme keskustelemaan ja pohtimaan yhdessä eri vaihtoehtoja.

Tutkimustulosten kirjoittaminen tuntui aluksi helpolta, mutta jouduimme korjaamaan niitä paljon saatuaamme ohjausta. Tulosten raportoinnissa meidän täytyi keskittyä ja pohdita tarkasti, että kirjoitimme vain vanhempien kokemuksista, sillä tutkimustehtävämme oli kuvailla vanhempien kokemuksia. Johtopäätöksen muodostaminen oli ongelmallista aineiston laajuuden vuoksi. Emme löytäneet yhtä selkeää johtopäätöstä ilman ohjaajiemme apua.

Olemme kevään ajan tehneet opinnäytetyötä todella tiiviillä aikataululla ja käyttäneet työntekoon viikoittain noin 10 tuntia usean kuukauden ajan. Tiivis työtahti ja kiireinen aikataulu ovat saaneet meidät väsyneiksi ja ikään kuin sokeuttaneet meidät omaa työtämme kohtaan. Koemme tehneemme paljon turhaa työtä, jota on ohjauksen vuoksi jouduttu poistamaan tai muokkaamaan. Ryhmänä toimiessamme olemme kuitenkin edenneet työskentelyssä ja selvinneet haastavista työvaiheista.

Olimme tyytyväisiä yhteistyöhön päiväkodin ja vanhempien kanssa. Päiväkodin henkilökunta osoitti kiinnostusta tutkimustamme kohtaan, ja työntekijät antoivat neuvoja vanhempien kohtaamiseen. Saimme sovittua päiväkodin kanssa aikatauluista ja tilojen

käytöstä sujuvasti. Yhteistyö vanhempien kanssa oli toimivaa. Olimme yllättyneitä vanhempien runsaasta kiinnostuksesta osallistua tutkimukseemme. Koimme, että vanhemmat olivat valmiita näkemään vaivaa voidakseen osallistua haastatteluun. Haastatteluisa huomasimme, että vanhemmat pohtivat teemoja ja pyrkivät vastaamaan laajasti.

Tutkimustulokset voivat auttaa päiväkodin henkilökuntaa ymmärtämään, mitä osallisuus voi päiväkodissa olla ja miten vanhemmat voivat olla osallisia. Siten päiväkotivoi kehittää toimintaansa vanhempia enemmän osallistavaan suuntaan. Tutkimustuloksista tuli ilmi, että vanhemmat kokivat päiväkodin arjen kiireiseksi. Työntekijät voivat jatkossa kiinnittää huomiota siihen, minkälaista tunnelmaa he välittävät vanhemmille, ja pyrkiä antamaan vanhemmille aikaa esimerkiksi lapsen hakutilanteessa. Tutkimustuloksista ilmeni myös, että vanhemmat halusivat tarkempaa tietoa lasten päivästä. Työntekijät voisivat pyrkiä pois mahdollisista tavoistaan kertoa lapsen päivästä rutiininomaisesti ja kehittää tapoja, miten saada vanhemmille tarkempaa tietoa lapsen päivänselusta. Vanhemmat toivat esille kokemuksia siitä, että vasu-keskustelu on liian lyhyt. Tämän tiedon pohjalta päiväkodin henkilökunta voisi varata enemmän aikaa vasu-keskusteluihin kuin aiemmin.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli kehittyä tutkimuksen teon eri osa-alueissa. Opinnäytetyö on kehittänyt meitä tutkimuksen tekijöinä. Meillä ei ollut aiempaa kokemusta tutkimuksen tai haastattelujen teosta. Tavoitteenamme oli oppia etsimään luotettavaa ja tarkoituksenmukaista tietoa sekä oppia soveltamaan ja refleктоimaan sitä tehden tutkimuksemme kannalta sopivia ratkaisuja. Opinnäytetyöprosessi on kehittänyt tiedonhakutaitojamme. Teoreettista viitekehystä tehdessämme opimme etsimään tutkimuksellemme tarkoituksenmukaista tietoa. Prosessin edetessä olemme tutkineet paljon aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja opetelleet kriittistä lukutaitoa sekä etsimään luotettavaa ja riittävää uutta lähdemateriaalia. Olemme yhdistäneet uutta hankittua tietoa jo aiemmin oppimaamme sosiaalialan tietoperustaan ja vahvistaneet sitä. Tavoitteenamme oli kehittää yhteistyö- ja asiakaspalveluosaamistamme, kun teimme yhteistyötä päiväkodin ja vanhempien kanssa. Tämä tavoite toteutui hyvin, sillä yhteistyö päiväkodin sekä vanhempien kanssa toimi erinomaisesti. Päiväkodin henkilökunnan kanssa oli helppo tehdä yhteistyötä, ja se oli kiinnostunut tutkimuksestamme sekä antoi meille neuvoja tutkimuksen toteutukseen. Asiakaspalveluosaamisemme ja vuorovaikutustaitomme vahvistuivat kohdatessamme vanhempia ja haastatteluja tehdessämme.

Opinnäytetyön tekeminen on kestänyt pitkään ja ollut vaativaa. Se on edellyttänyt meiltä pitkäjänteistä työskentelyä sekä keskeneräisyyden sietämistä. Olemme kasvaneet ammatillisesti, koska teorian tietomme varhaiskasvatuksesta on lisääntynyt ja ryhmänä työskentely on kehittänyt tiimityöskentelytaitojamme. Ryhmätyöskentely on ollut antoisaa, koska yhdessä keskustelu ja pohdinta ovat rikastuttaneet työtä sekä selkeyttäneet omia ajatuksiamme. Vaikeissa työvaiheissa yhdessä keskustelu toi uusia näkökulmia ja helpotti ongelmien ratkaisua. Yhteistyö on kuitenkin välillä ollut haastavaa, koska meillä on ollut erilaisia toimintatapoja ja olemme tehneet opinnäytetyötä pitkään ja tiiviillä aikataululla. Lisäksi meidän on täytynyt yhteensovittaa kolmen henkilön aikataulut. Opinnäytetyöprosessissa olisimme toivoneet enemmän vertaisarviointia, koska se oli vähäistä. Opinnäytetyön ohjaajien tuki on ollut merkittävä apu työn eri vaiheissa.

Opinnäytetyötä tehdessämme meille tuli uusia jatkokehittämisideoita, jotka liittyivät vanhempien osallisuuteen. Aiheesta voisi tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, jolla pyrittäisiin lisäämään vanhempien osallisuutta. Toisena ideana pohdimme henkilökunnan roolia vanhempien osallisuuden vahvistamisessa. Opinnäytetyössä voisi kartoittaa henkilökunnan kanssa, millä tavoin vanhempia saisi enemmän osalliseksi päiväkodin toimintaan.

Olemme tyytyväisiä omaan työskentelyymme ja valmiiseen työhön. Omassa työskentelyssämme olemme saavuttaneet itsellemme asetetut tavoitteet. Yhteistyö päiväkodin ja vanhempien kanssa toimi hyvin. Saimme kerättyä hyvän ja laajan aineiston, josta sai paljon tietoa vanhempien osallisuudesta. Onnistuimme hyvin analysoimaan laajan aineistomme ja saamaan tutkimustulokset. Valmiista työstämme koemme olevan hyötyä päiväkodille ja heidän asiakkailleen. Oma ammatillinen osaamisemme on kehittynyt tutkimusta tehdessämme siten, että osaamme tulevana ammattilaisina kiinnittää huomiota vanhempien osallisuuteen. Päiväkodissa työskennellessämme ymmärrämme vanhempien osallisuuden mahdollisuudet sekä voimme kehittää heidän osallisuuttaan.

LÄHTEET

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus: Jyväskylä.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola, J. & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – metodin valinta ja aineistonkeruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 24–42.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hujala, E. 2004. Arviointia perhelähtöisyyden toteutumisesta päivähoidossa. Teoksessa P. Kupila (toim.) Arvioidaan yhdessä. Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi, 82–92.

Järvi, S. 2006. Varhaiskasvatus osallisuuden näkökulmasta. Teoksessa P. Pukari (toim.)

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2008. Lapsen aika. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Kiviniemi K. 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Juva: Bookwell Oy, 70–85.

Kuntalaki 17.3.1995/365.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka : aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Laine, T. 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen Näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 28–45.

Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36.

Luostarinen, J. 2011. Varhaiskasvatusasiat vaihtavat kotipesää kunnissa ja valtiolla. Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkolehti. Hakupäivä 1.11.2012, <http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2011/0610/varhaiskasvatus.html?lang=fi>.

Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: tutkijalaitos / Jari Metsämuuronen. 4. laitos, 1. painos. Helsinki: International Methelp Oy.

Ollila, J., Tirola, J-M. & Raiskio, T. 2011. Vanhempien kokemuksia osallisuudesta päivähoitopalveluissa. Hakupäivä 6.5.2013, <https://publications.theseus.fi/handle/10024/35080>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Koulun kehittämisen kansio. Hakupäivä 27.5.2012, http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/artikkelit/osallistuva_oppilas_-_yhteisoellinen_koulu_hanke/Osallistuva_Oppilas_liitteet/OPM_koulun_kehittamisen_kansio_2606.pdf.

Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. 2011. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pohjola, A. 2007. Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa L. Viinamäki, E. Saari & A. Ahola (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi, 11–31.

Puroila, A.-M. 2002. Kohtaamisia päiväkotiarjessa – kehysanalyttinen näkökulma varhaiskasvatustyöhön. Väitöskirja. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulun yliopisto. Hakupäivä 9.10.2012, <http://herkules.oulu.fi/isbn9514266501/isbn9514266501.pdf>.

Rauhala, L. 2005. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Yliopistopaino.

Rauhala, P.-L. & Virokannas E. 2011. Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa A. Pehkonen & M. Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 235–255.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Wsoy.

Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. 2001. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus?

Teoksessa: J. Aaltola, J. & R. Valli (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I.

Metodin valinta ja aineiston keruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 158–169.

Sosiaaliportti. ECTS-kompetenssit. 2012. Hakupäivä 12.9.2012, http://www.sosiaaliportti.fi/fiFI/sosiaaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/ects_kompetenssit/.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Hakupäivä 11.9.2012, <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/julkaisu0209.htm>.

Stakes 2012. FinSoc news 1/2003. Osallisuutta odotetaan ja näyttöä vaaditaan. Hakupäivä 24.5.2012, http://groups.stakes.fi/NR/rdonlyres/A1FEB024-2076-4337-8A06-AB7928065AD8/0/Finsoclehti_1_03.pdf.

Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Hakupäivä 25.4.2012, 28.5.2012, <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2012. Mitä osallisuus on? Hakupäivä 24.5.2012, http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/periaatteet/osallisuus.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Turja, L. 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala ja L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy, 46–53.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2011. Hakupäivä 18.9.2012, <http://www.tenk.fi/ohjeet.html>.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käytäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi. Hakupäivä 18.9.2012, http://www.tenk.fi/eettinen_ennakkoarviointi/eettisetperiaatteet.pdf.
Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 15.5.2003/352.

Vehviläinen, J. 2006. Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytänteet. Hakupäivä 30.10.2012, http://www.oph.fi/download/47244_osallisuushanke1.pdf.

Venninen, T., Leinonen, J., Rautavaara-Hämäläinen, M. & Purola, K. 2011. ”Lähes aina haettaessa sanotaan, että ihan ok päivä - mitä se lopulta tarkoittaa?” Lasten vanhem-

pien ja henkilökunnan osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa, 2011 Soccan työ-
papereita 2011:2). Hakupäivä 25.4.2013,
[http://www.socca.fi/files/1618/Lasten_vanhempien_ja_henkilokunnan_osallisuus_paak
aupunkiseudun_paivakodeissa_2011.pdf](http://www.socca.fi/files/1618/Lasten_vanhempien_ja_henkilokunnan_osallisuus_paak_aupunkiseudun_paivakodeissa_2011.pdf)

LIITTEET

LIITE 1: Teemahaastattelurunko

LIITE 2: Infolappu päiväkodille

LIITE 3: Infolappu vanhemmille

LIITE 4: Analyysikaavio

Vanhempien kokemuksia osallisuudesta erään oululaisen päiväkodin arjessa

Osallisuus on ihmisen kokemuksen tai jäsenyyden tunne yhteisössä sekä omakohtaisesta sitoutumisesta lähtöisin oleva mahdollisuus vaikuttaa asioihin rakentavasti.

Päiväkodin arjen kohtaamiset

- Lapsen tuonti- ja hakutilanteet

Varhaiskasvatussuunnitelma

- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
- Vasukeskustelu
- Yksikön varhaiskasvatussuunnitelman laadinta ja arviointi yhdessä muiden vanhempien kanssa

Osallistuminen

- Tapahtumiin ja vanhempainiltoihin osallistuminen
- Suunnitteluun osallistuminen

Kasvatuskumppanuus

- Kasvatuksen tukeminen
- Vanhemmuuden tukeminen
- Yhteistyö
- Vuorovaikutus
- Tunne kuulluksi tulemisesta
- Mielipiteiden ja näkemysten huomioiminen

Toiminnan arviointi ja kehittäminen

Hei vanhemmat!

Olemme kolme sosionomiopiskelijaa Oulun seudun ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä vanhempien osallisuudesta päiväkodin arjessa. Tarvitsemme teitä vanhemmat haastateltaviksi tutkimukseemme.

Olemme tavattavissa päiväkodilla torstaina 17.1. klo 15–17, kun haette lastanne hoidosta. Kerromme lisätietoja tutkimuksesta ja otamme vastaan ilmoittautumisia haastatteluun.

Yhteistyöterveisin,

Iitu Lehtonen
Johanna Luosujärvi
Sanna Puttonen

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Hei vanhemmat!

Olemme kolme sosionomiopiskelijaa Oulun seudun ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä aiheesta *vanhempien kokemuksia osallisuudesta päiväkodin arjessa*. Tarvitsemme teitä vanhemmat haastateltaviksi tutkimukseemme.

Vanhemman osallisuus on hänen konkreettista osallistumistaan ja toimintaa ta vanhemman kokemuksellisen osallisuuden vahvistamista. Päiväkodin tulisi kutsua vanhempia osallisuuteen, jotta heidät saataisiin mukaan päiväkodin toimintaan ja sen suunnitteluun. Vanhemmilla tulee olla mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin lapsensa päivähoidossa. Tutkimuksemme tukee päiväkotia sen toiminnan kehittämisessä.

Opinnäytetyömme haastattelut toteutetaan teemahaastatteluina. Toimitamme teemahaastattelurungon etukäteen, jotta haastateltava voi rauhassa tutustua siihen. Haastattelumme teemoja ovat esimerkiksi päiväkodin arjen kohtaamiset, varhaiskasvatussuunnitelma sekä kasvatuskumppanuus.

Meillä on vaitiolovelvollisuus ja kaikki kuulemamme on luottamuksellista tietoa. Opinnäytetyö toteutetaan siten, ettei päiväkotia eivätkä haastateltavat ole tunnistettavissa. Teemme haastattelun teille parhaiten sopivaan aikaan ja toivomasanne paikassa. Haastattelu kestää noin 30-60 minuuttia. Tieto osallistumisestanne haastatteluun pidetään salassa päiväkodin henkilökunnalta.

Kerromme mielellämme lisää opinnäytetyöstämme ja otamme vastaan ilmoittautumisia haastatteluun. Yhteydenotot 25.1.2013 mennessä.

Yhteistyöterveisin,

litu Lehtonen
Johanna Luosujärvi
Sanna Puttonen

sähköpostiosoite
puhelinnumero

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

